

LA HABANA - BAK FASADEN

Unge, urbane cubaneres opplevelse av dagens Cuba gjennom *la lucha*

El Malecón. Privat foto: Karoline Holm Nymo

Karoline Holm Nymo
Masteroppgave 2018
Institutt for sosialantropologi
Universitetet i Bergen

Innholdsfortegnelse

BEGREPSFORKLARINGER	I
FORORD	III
PROLOG	V
1 KAPITTEL 1	1
1.1 FELTMETODE	1
1.2 HISTORISK KONTEKST	5
1.3 “EL HOMBRE NUEVO”	9
1.4 KAPITTELSAMMENDRAG	10
2 KAPITTEL 2	13
2.1 STED OG ROM	13
2.2 CUBA OG FORHOLDET TIL ROM	13
2.3 GRENSELAND	15
2.4 <i>LA POLICIA</i>	16
2.5 CUBANSKHET OG DET HVITE PRIVILEGIET	18
2.6 MAKT ELLER MAKTESLØSHET?	19
2.7 ALLE VET «ALT»	20
2.8 TURISTSFÆRER	22
2.9 VESPA	23
2.10 GRESSET ER ALLTID GRØNNERE PÅ ANDRE SIDEN	26
2.11 CUBA – SOM DESIGNET FOR TURISTER	27
2.12 KAPITTELSAMMENDRAG	29
3 KAPITTEL 3	31
3.1 <i>LOS JINETEROS</i>	31
3.2 HVA VIL DET SI Å VÆRE EN <i>JINETERO</i> ?	31
3.3 CUBAS TURISTPRISER	33
3.4 HVEM DE SER ETTER	34
3.5 HVA KAN TJENES PÅ <i>JINETERISMO</i> ?	36
3.6 Å BRUKE FORTJENESTENE	37
3.7 ULIKE HISTORIER SKAPER ULIKE BILDER	38
3.7.1 « <i>Pa’ los extranjeros</i> » - historier utad	39
3.7.2 « <i>I am a jinetero</i> »	40
3.8 <i>MACHISMO</i> VS <i>JINETERISMO</i> – MOTSTRIDENDE ROLLER	41
3.9 <i>JINETERA</i>	43
3.10 KAPITTELSAMMENDRAG	44

4	KAPITTEL 4	45
4.1	STEREOTYPIER	45
4.2	<i>VIVA CUBA LIBRE</i>	45
4.3	KUNSTEN Å BALANSERE	48
4.4	STREBEN ETTER DET IKKE-CUBANSKE	50
4.5	SALSA, «CUBAÑOL» OG SJARM	52
4.6	SJONGLERING AV ROLLER	54
4.7	“NIVEL DE CULTURA”	55
4.8	«LOS NEGROS EN LA CALLE»	57
4.9	<i>EL AMOR VERDADERO</i> (EKTE KJÆRLIGHET)	60
4.10	KAPITTELSAMMENDRAG	61
5	AVSLUTTENDE ORD	63
6	REFERANSER	65

Begrepsforklaringer

(fra spansk/cubañol til norsk)

<i>Barrio</i>	Nabolag, område
<i>Burracheros</i>	Fylliker, som oftest brukes om folk som er fulle på rom på dagtid
<i>Buena precencia</i>	Direkte oversatt til «god tilstedeværelse», men blir brukt som en beskrivelse av kvaliteter ved en person som går ut på vekt, høyde, tenner, kroppsbygning og også hudfarge
<i>Casa Particular</i>	Cubas svar på AirBnB, utleie av rom til turister, hjemme hos en cubansk familie
<i>Chulo</i>	Hallik, pimp
<i>En la calle</i>	I gaten. Refererer til også til det å «henge» utendørs
<i>Extranjero/a</i>	Utenlandske, fremmed
<i>Hombre nuevo</i>	Den nye mannen, et konsept om den ideelle cubaner, skapt av Che Guevara
<i>Inventar</i>	Å oppfinne, å finne på
<i>Jinetear</i>	Verbet for hva los <i>jineteros</i> gjør
<i>Jinetero/a</i>	Betegnelse på en mann, <i>jinetero</i> , eller kvinne, <i>jinetera</i> , som arbeider uoffisielt innen turistindustrien. Det finnes ingen god norsk oversettelse på dette, og de selv vil oversette <i>jinetero/a</i> som « <i>hustler</i> » på engelsk
<i>Jineterismo</i>	Betegnelsen på fenomenet, hva los <i>jineteros</i> holder på med
<i>La guagua</i>	Direkte oversatt til <i>bussen</i> , men i cubansk kontekst viser ordet til de lokale, cubanske bussene, der turistbussene blir kalt <i>el bus</i>
<i>La libreta</i>	Direkte oversatt til <i>notatboken</i> , men viser i oppgaven til rasjoneringskortene utdelt til enhver cubaner
<i>La lucha</i>	Kampen, men et mer passende begrep vil være det engelske « <i>the struggle</i> », som er det jeg heller vil bruke enn det norske ordet <i>kampen</i>
<i>La policia</i>	Politiet
<i>La tienda</i>	Butikken

<i>Luchadores</i>	« <i>Strugglers</i> » eller « <i>fighters</i> », de som kjemper kampen (<i>la lucha</i>)
<i>Machismo</i>	Ideen om «det mandige», som hypermaskulin, seksuelt dominant, paternalistisk, aggressiv og dominant
<i>Nivel de Cultura</i>	Kulturelt nivå. Viser til Daigles (2015) definisjon s. 64
<i>Paladar</i>	Et cubansk spisested som ofte befinner seg i noens hjem, privat eid men for alle
<i>Pesos Convertibles</i>	Cubas versjon av den amerikanske dollaren
<i>Pesos Cubano</i>	Cubas første valuta, som flesteparten får utbetalt sine lønninger i
<i>Santeria</i>	Afro-cubansk religion, originalt fra Vest-Afrika. Kom til Cuba med slavene

Forord

Denne masteroppgaven handler om unge cubanere som definerer seg selv som *jineteros*, som er folk som arbeider med å tjene penger i turistøkonomiens gråsoner. Jeg beskriver, med deres tanker, ord og handlinger hvordan de opplever det å bo i et land der muligheter er få og utfordrende og økonomien er vanskelig. Masteroppgaven er basert på mitt sosialantropologiske feltarbeid over tre perioder. Først i syv måneder, fra februar til august 2017; deretter en og en halv måned fra desember 2017 til januar 2018 og et siste besøk sommeren 2018.

Med dette vil jeg takke alle som har bidratt til min forståelse og opplevelse av å være i Havanna over så lang tid. Til å begynne med må jeg takke mine informanter og mine cubanske «familier» som alle tok meg imot med åpne armer og lærte meg hvordan en skal klare seg på Cuba og som dermed ble sentrale for kunnskapen jeg har tilegnet meg. Takket være dem har jeg aldri følt meg ensom og jeg har alltid sittet med en følelse av at jeg alltid har noen jeg kan komme til når jeg befinner meg i Havanna dersom noe skulle bli vanskelig eller jeg ville trenge hjelp til noe. Feltarbeidet mitt ville vært totalt annerledes og jeg ville ikke sittet igjen med kjærligheten jeg har for Havanna hvis det ikke ville vært for dem. Jeg vil også sende en takk til alle andre jeg har møtt i løpet av mitt feltarbeid og som har uttrykt interesse og engasjement for denne oppgaven.

Jeg vil videre også takke Universitetet i Bergen og spesielt Institutt for Sosialantropologi som lar oss studenter få muligheten til å reise ut i felt og at vi får mulighet og støtte for å være i felt over en såpass lang periode. Takk til mine medstudenter som har gjort at den ellers harde skriveprosessen har vært morsom og lærerik og som har gjort tunge dager og kvelder på lesesalen til en periode i livet jeg alltid vil se tilbake på som en periode med mye latter, glede, tårer og mye kjærlighet og støtte. Jeg vil rette en spesiell takk til Iselin Åsedotter Strønen som støttet og bidro i den innledende fasen av mastergraden og feltarbeidet.

En av de aller viktigste inspirasjonskildene og samtalepartnere i denne prosessen har vært Cecilie Vindal Ødegaard som jeg vil takke med hele mitt hjerte for at har støttet meg gjennom denne skriveprosessen og som hele veien har fått meg til å ha troen på både meg selv og denne oppgaven. Det har vært som å alltid ha en sol i ellers grå hverdager. Tusen, tusen takk!

Jeg vil også nevne to spesielle mennesker som har gjort studiehverdagene til noe helt spesielt som har gitt meg minner for livet og gode samtaler. Dere har åpnet for en helt annen måte å tenke om og forstå livet på. Tusen takk til Erik og Ane, hva ville vel hverdagene vært uten dere?

Til sist vil jeg takke mine aller største inspirasjonskilder, forbilder og støttespillere – min kjære familie. Tusen takk til min søster Tuva, som alltid har tid til å høre på mine frustrasjoner tanker, både positive og negative og som alltid har støttet meg gjennom disse. Takk til min kjære mor, Solveig, som skal ha æren for at jeg i det hele tatt startet på denne utdanningen og som alltid har støttet og hjulpet meg. Hun har bidratt til å gjøre meg til den antropologen og til den personen jeg er i dag. Til sist, men absolutt ikke minst, vil jeg takke pappa, Karl Henrik, som jeg var så heldig å oppleve min første tid i Havanna sammen med, og som alltid har vært en som har troen på meg uansett hva jeg har begitt meg ut på. Jeg føler meg ubeskrivelig heldig som har hatt dere som støttespillere hele veien!

Thank you

Gracias

Tusen takk

Prolog

I denne oppgaven tar jeg for meg unge cubanere og hvordan de opplever og overlever i en gråsoner av Cubas offisielle økonomi, de menneskene som selv definerer seg som *los jineteros*. Oppgaven vil bestå av fire hovedkapitler hvor jeg vil forklare hvordan *los jineteros* selv opplever Cuba og Havanna med tanke på rasisme, økonomiske vanskeligheter, overvåkingssamfunnet og stereotypier. Innledningsvis vil jeg gi noen bemerkninger gå gjennom og forklare flere generelle terminologier som vil gå igjen og gi en grunnleggende forståelse av hva det er jeg vil beskrive videre i denne oppgaven.

Bemerkninger

Jeg kommer til, i løpet av denne oppgaven, å referere til menneskers hudfarger. Dette er fordi at mine informanter og de fleste på Cuba og i Havanna refererer til hverandre og forklarer hverandre ved å vise til hudfarge og andre ytre faktorer. Det er en stor del av dagligdagstalen til de aller fleste, og det vil være vanskelig for meg å unngå dette og dersom jeg skulle forsøkt å unngå det vil jeg påstå at flere viktige momenter ville blitt svakere og at argumenter og forklaringer ville blitt «*lost in translation*». Det er også vanskeligere å ta avstand fra denne terminologien på grunnlag av at all faglitteratur skrevet om Cuba aktivt anvender terminologi basert på hudfarge. For å kunne utforske og forklare fenomenet rasisme og hvordan dette foregår på Cuba har jeg måtte vise til begreper som folk faktisk opererer med.

Med dette vil jeg også understreke at jeg, personlig, tar avstand fra å kategorisere og forklare mennesker basert på deres hudtoner i det dagligdagse liv. Jeg har selv opplevd et visst ubehag ved å, i så stor grad, ta utgangspunkt i begreper om hudfarge i oppgaven men, som beskrevet i avsnittet over, er det svært vanskelig å unngå.

Alle hovedinformanter og andre viktige mennesker rundt meg under feltarbeidet ble informert om hva jeg gjorde i Havanna og hva mitt felt var. De som var perifere kontakter ble fortalt at jeg var på Cuba for å lære meg språk og mer om Havannas gateliv.

Alle personer nevnte i denne oppgaven er også anonymiserte. Jeg har dessuten byttet om på personlighetstrekk og utseender på de forskjellige for at de ikke skal kunne gjenkjennes, i all hovedsak av myndigheter, slik at de ikke vil kunne ende opp med å ha problemer i forhold til ting

de eventuelt har sagt eller gjort. Og dersom utseende til en person er gjeldende for etnografiske poenger, vil navn, alder og i noen tilfeller også kjønn endres.

Jeg vil, til tider, bruke * i endelsene på spanske ord som ville sluttet på enten *a* eller *o*; dvs. Spanske ord som hunkjønn (*a*) eller hankjønn (*o*) (som for eksempel *jineter** eller *extranjer**. Med *s* på slutten viser dette til ordet i flertall). På denne måten vil altså begge kjønn være med i de generelle beskrivelsene. Dette vil bli brukt gjennomgående i hele oppgaven, og fenomenet vil bli undersøkt grundigere i kapittel 3.

Los jineteros' virkeligheter

Ofte blir *jineteros* sett på som synonymt med ordet prostituert, og i mange tilfeller kan *jineterismo* faktisk gå ut på å prostituere seg på en eller annen måte. I mange faglige artikler fra Cuba er hovedfokuset på Cuba nemlig sexturisme, blant annet hos Daigle (2015) og Cabezas (2004). Disse vil jeg diskutere grundigere videre i teksten. Men i mange tilfeller vil *jineteros* også være vanlige unge cubanere som på ene eller andre måten tjener på turisme uten å involvere seg i noe slags salg av seksuelle tjenester. Det er denne formen for *jineterismo* jeg, i størst grad, ønsker å fokusere på. Denne formen for *jineterismo* vil blant annet innebære å arbeide som uoffisielle guider for turister og ta dem med til restauranter eller barer hvor *los jineteros* vil få provisjon. Dette gjøres ved å skape relasjoner til utlendingene, noe de gjør ved å bruke stereotypier og kunnskapene sine om hva turistene forventer av Cuba og cubanere. Dette er en del av det svarte markedet som foregår i en slags gråsoner, på siden av loven og så skjult for myndighetene de klarer å holde på. Det er ikke direkte lover som forbyr *jineterismo*, men det er heller ikke lovlig. Myndighetene vet godt hva det er som foregår, men det er vanskelig for dem å gjøre noe med *jineterismo* annet enn å skape en slags overvåkning av samfunnet, så ingenting ulovlig kan hende med turister. For myndighetene er noe av det viktigste de gjør å sørge for at turister som kommer til landet er trygge og har det fint slik at de vil komme tilbake og også anbefale Cuba som destinasjon for flere turister. Det er også, på den andre siden, et poeng å ikke la cubanerne bli for påvirket av kapitalismen som myndighetene mener er en konsekvens som kommer med turistene og turismen. Med dette vil det være viktig å holde cubanere og turistene mest mulig separert. Dette blir gjort ved en slags overvåkning og kontroll av samfunnet. En kan på flere måter sammenligne denne overvåkningen med ideen om det Panoptiske fengsel.

Ideen om Panoptikon ble skapt av Jeremy Bentham, og Michel Foucault brukte denne ideen i utviklingen av teorier om makt i moderne samfunn. Tanken om den Panoptiske overvåkingen startet med et design av et fengsel overvåket ved hjelp av et tårn midt i, der fangene ikke kunne se om de ble iaktatt eller ikke, og de blir dermed tvunget til å oppføre seg hele tiden, siden de aldri visste om de ble sett eller ikke (McNay 1994:93). Samme prinsippet har videre, med utviklingen av teknologi, vist seg å også kunne gjelde for samfunn som helhet.

Samfunnet på Cuba kan på mange måter sees på som et samfunn der en kan bruke denne teorien. «Det altseende øyet», myndighetene, vil lede mennesker til god atferd ved å alltid la dem føle at de kanskje blir fulgt med på. «Order is ensured in these regimes through the control of space in strategies such as the separation of individuals, the homogenization of physical being and activity and the installation of permanent and intense forms of surveillance» (McNay 1994:93). Jeg vil argumentere for at en kan finne igjen denne ideen i dagens cubanske samfunn ved at det alltid er politi i gatene, både kledd opp synlig i uniformer, men også kledd som sivile mennesker og dermed, på ett vis, usynlige. Flere gater og områder i og rundt Havanna er også overvåket av ikke lett synlige kameraer. Dette tvinger cubanere til å alltid oppføre seg slik samfunnet helst vil at de skal oppføre seg. Mange cubanere vil ikke tørre å snakke for høyt om diverse samfunnskritiske emner, for de er alltid skeptiske til de rundt seg og er aldri sikre på om mannen ved siden av seg er en vanlig cubaner eller politi kledd som sivil. Cubanere vil på en måte fungere som fangene i et panoptisk fengsel som alltid er tvunget til å ha god oppførsel fordi at de blant annet aldri vet hvem som er hvem eller hvem som hører på samtalene de har eller hvem som ser og følger med på dem. Politiet på Cuba sies å ha to hovedfunksjoner, de skal passe på om det skulle være noen som gir uttrykk for å være antirevolusjonistiske, men de skal også sjekke og passe på de menneskene som er i kontakt med utlendinger. «Individuals are controlled through the power of the norm and this power is effective because it is relatively invisible» (McNay 1994:94-95). På grunnlag av dette er ofte *jineter*s* en av gruppene som blir holdt et ekstra godt øye med. Problemet er at det er svært vanskelig å automatisk se hvem som er *jineter*s* og ikke, og det blir derfor gjort vage antakelser og folk blir dermed dømt på utseende, og ofte hudfarge. Dette er noe jeg vil komme tilbake til og forklare videre i denne teksten.

Det er en ide på Cuba om at «*todos somos jineteros*» (vi er alle *jineteros*), som kan stamme fra det faktum at *jineterismo* ikke har en særlig spesifikk definisjon, og en *jineter** vil på mange måter

være alle mennesker som klarer seg gjennom *la lucha* («the struggle»), som de kaller de vanskelige hverdagene, ved å *inventar*, å være kreative. På denne måten kan en si at alle, på sin måte, kan bli sett på som *jineter*s* fordi at veldig mange cubanere på en eller flere måter blir tvunget til å finne nye løsninger og å være kreative for å kunne leve et liv de ser på som et liv en selv fortjener eller et liv de mener er verdig. Det er på bakgrunn av dette at mange folk ser seg selv som en av mange som lever gjennom *la lucha* og som mener at på de fleste måter er det å *jinetear* greit, en nødvendighet for å kunne i det hele tatt ta del i dagens samfunn. En av mine venners naboer, Raul, og hans kone, Kamila, fortalte meg en del om hva de mente om *jineteros*. Han mente at en person kunne gjøre hva en ville så lenge en ikke stjal eller brukte vold mot noen. Det at flere kvinner på Cuba velger å ty til å selge kroppene sine mener Kamila er ok fordi det er en del av *la lucha*, en del av det å overleve og klare seg. Dette så klart dersom kvinnen selv velger å gjøre det og ikke er kontrollert av en *chulo*, en pimp. Raul forklarte meg også at den eneste gangen han mente at det var greit å stjele var dersom en valgte å stjele fra bankene, som er eid av staten. Han argumenterte for dette fordi han mente at folk som hadde ting og penger hadde på den ene eller andre måten jobbet og ofret noe for å få tak i dette, mens staten og myndighetene ikke hadde gjort noe for å ha den rikdommen de har, og kun har det fordi det cubanske folket selv har jobbet for og bidratt til dette. Det var derfor helt greit å stjele fra den statlig eide banken, mente de begge to. Også fordi de mente at på så mange måter stjeler staten fra cubanerne selv.

Det finnes helt klart mange forskjellige meninger om *jineteros*, men dette er et eksempel på at det er en del cubanere som godt kan forstå hvorfor *jineteros* og *jineteras* velger å gjøre som de gjør. Det er imidlertid, etter mine funn, ikke alle *jineteros* som er veldig stolte over å måtte ty til *jineterismo* for å kunne tjene penger. Dersom de skal oversette begrepet til engelsk velger de å kalle seg *hustler* i stedet for *jinetero*, fordi ordet *hustler* blir assosiert med noe som ikke er like skambelagt og heller minner mange om menn med mye penger og ikke om en cubaner uten noe penger i det hele tatt. Ordet *hustler* blir heller ikke assosiert med prostitusjon. Det finnes ingen god norsk oversettelse av ordet *jinetero* eller *hustler*, så jeg vil ikke bruke en norsk oversettelse av dette. En kan også kalle seg *luchadores*, som vil oversetter på engelsk til «*strugglers*», folk som *kjemper kampen*.

Mitt første kapittel vil beskrive metoden jeg brukte under feltarbeidet og hvordan jeg kom i kontakt med de informantene som jeg har brukt i denne oppgaven. Videre vil jeg komme inn på den

historiske konteksten på øyen, som vil sette denne forskningen i et større perspektiv og som vil hjelpe med at leseren vil få en dypere forståelse av hvordan og hvorfor Cuba er slik det er i dag. Det vil også bidra til forståelsen av fenomenet *jineterismo* og den opplevde rasismen som fremdeles er gjeldene for mange cubanere. Her er det også viktig med en forklaring av Che Guevara sin ide om *el hombre nuevo* (den nye mannen), som var et ideal skapt for cubanere som forklarte hvordan en skulle være en riktig og god cubaner, en revolusjonær. Et ideal som mine informanter, *los jineteros*, ikke vil passe inn i, fordi de arbeider uoffisielt innen turistnæringen og dermed, blant annet, ikke bidrar til skattebetaling.

I kapittel 2 vil jeg ta for meg og forklare cubaneres forhold til sted og rom og hvordan Havanna er delt inn i *barrios*, det vil si nabolag eller bydeler, som alle er assosiert med forskjellige type mennesker. Jeg vil her gi en forklaring på hva som assosieres med de forskjellige *barrios*, og hvordan grenser opprettholdes og hvordan mine informanter forholder seg til dette. I dette kapitlet vil jeg vil jeg også trekke inn grensene mellom turistsfærene og de cubanske sfærene, med eksempler fra hoteller og utesteder i Havanna, der cubanere ofte blir ekskludert av andre cubanere som arbeider på disse stedene. Videre vil jeg utbrodere og undersøke «det usagte», det som ingen snakker om og politiets og myndighetenes ører og øyne som blir oppfattet å være over alt.

I kapittel 3 går jeg dypere inn på *los jineteros* og hvordan de arbeider i forhold til turisme. Jeg undersøker hvordan de søker etter turister og finner ut hvem de vil satse på og ikke. Kapitlet vil også utforske hvordan *los jineteros* tjener penger på disse turistene, ved å fungere som uoffisielle arbeidere innenfor turistnæringen. Jeg vil også redegjøre for deres historier utad i forhold til turistene, historier som blir fortalt for å skape gode relasjoner og men også hvordan deres personlige opplevelser av det å være og bli sett på som en *jinetero*. Jeg vil også forklare hvordan de velger å bruke pengene de tjener og grunnene til at de bruker pengene akkurat slik de gjør. Videre vil jeg prøve å skape en forståelse av deres vanskeligheter med å jobbe som *jineteros* med tanke på *machokulturen* i landet som henger igjen etter at Spania hadde makten i landet, et arbeid om innebærer at de tjener penger på og tilsynelatende utnytter (som oftest) kvinnelige turister, mens deres «*macho instinkter*» forteller dem at de skal være «ekte menn» og betale og spandere på kvinnen.

Kapittel 4 tar for seg hvordan *los jineteros* utnytter alle stereotypiene som hører Cuba til. Dette både med tanke på klær, språk og oppførsel, men også ved at de tar for seg hvilke stereotyper de har om turistene som kommer dit og hva *los jineteros* forventer at turistene venter seg av Cuba, Havanna og cubanere. Her vil jeg bruke Goffman (1992) og hans teorier om roller og rollekonflikter, som er en type rolleforståelse som *los jineteros* praktiserer og opplever daglig. Jeg vil også redegjøre for stereotyper innad i landet, med stort fokus på rasisme og hvordan mange cubanere ser og definerer mennesker ut ifra hudfarge. Dette har innvirkning på hvordan ansettelser foretas i turistindustrien, som igjen opprettholder en form for rasisme, i et land som pryder seg med å være eneste land i verden som sies å ikke kjennetegnes av rasisme. I dette kapittelet vil jeg avslutte med temaet kjærlighet og hvordan mange *jineteros* opplever å bli fratatt evnen til «ekte følelser» grunnet generelle stereotypier blant folk, og også i faglig litteratur skrevet om dem.

Jeg valgte dette temaet først fordi jeg er svært opptatt av rasisme som samfunnsproblem og har alltid villet prøve å gjøre noe med dette. Urettferdigheter og forskjellbehandling ser jeg på som uforståelig, og ville derfor prøve å forstå hvordan det foregår og hvorfor. Jeg valgte Cuba fordi dette temaet blir ekstra spennende å undersøke nettopp fordi Cuba er et land der slike ting er sagt, fra myndighetenes side, å ikke eksistere. Dette temaet viste seg å bli et ekstra spennende tema i møtet med *los jineteros*, som kunne fortelle meg hvordan Cuba oppleves og lære meg om hvordan de arbeider. Med denne oppgaven vil jeg forsøke å vise hvordan Cuba blir opplevd av mange unge cubanere og hvordan de strever og jobber for å klare seg gjennom *la lucha*, med tanke på rasisme, politi, politikk, stereotypier og rollekonflikter.

1 Kapittel 1.

1.1 Feltmetode

Jeg hadde endelig kjøpt billetter for å dra på feltarbeid til spennende Havanna, på Cuba – et land jeg aldri hadde vært i før og et land som en ikke finner altfor mye informasjon om på internett med mindre man vet spesifikt hva man ønsker å finne. Jeg var så heldig å få ha min far med meg på tur de to første ukene, noe som viste seg å være godt med tanke på at Havanna kan være en svært komplisert by å finne ut av. Vi satte oss på flyet sør-vestover, først for å tilbringe noen få dager i Puerto Rico før turen gikk videre til Havanna, uten å ha forberedt oss på noe av det praktiske annet enn å pakke, jeg for mine planlagte syv måneder. Vi hadde ikke arrangert for noe sted å bo, kun undersøkt området rundt Malecón og vi tenkte begge at det måtte være et greit utgangspunkt for å prøve å bli kjent med den store byen. Vi landet en tidlig kveld og kom ut av flyet og kjente den deilige varme, men fremdeles friske februarluften. På flyplassen ble vi møtt med nye lukter, nye ansikter, nye systemer og ikke minst et fremmed språk. På flyplassen i Havanna, José Martí, har jeg nå, endelig, lært meg at det er tålmodighet som gjelder. Vi ventet en stund på bagasjen og kom oss etterhvert ut i utgangspartiet på den lille terminal 3. Det som møtte oss var masse folk som ropte og skrek for å prøve å få med seg noen i sin taxi eller til sitt *Casa Particular*. Vi bestemte oss for å spørre en hyggelig, ung mann om han visste om et sted i nærheten av Malecón der vi kunne bo i iallfall et par dager, før vi kunne finne ut av noe annet sted å bo. Han viste oss til bilen sin og vi ble dratt med gjennom Havannas ukjente og fremmede gater. Det var vanskelig å forstå noe som helst av byen, alle bygningene så like og gamle ut og bilene kjørte på en uoversiktlig og uforutsigbar måte. Men vi kom omsider frem etter å ha kjørt i omkring en halvtime. Vi hadde vært så heldig å bli plassert i et hus rett på Malecón. Da vi gikk ut av bilen ble vi møtt av synet og lydene av de gamle, klassiske, amerikanske bilene og den friske, deilige sjøbrisen som er grunnen til at så mange cubanere og turister trekker ditover når solen begynner å gå ned. Malecón har, etter all tid tilbrakt der, fått en spesiell plass i mitt hjerte, slik det nok har for så mange andre som også har fått æren av å få bli en del av det.

Det tok ikke lang tid før jeg kjente på lykken over å være så heldig å få være i Havanna i hele syv måneder 2017, og senere, uten enda å vite at jeg fikk det til, en til periode på omtrent en og en halv måned, 2017-2018. Jeg fikk også til å reise en tur på to måneder sommeren 2018. Det å gjøre

deltagende observasjon i en by som Havanna viste seg å være en fryd på mange måter, men det bød også på noen utfordringer.

Jeg startet feltarbeidet med å prøve å gjøre meg kjent med byen. Jeg hadde ingen personer jeg visste på forhånd at jeg kunne ta kontakt med og var dermed forberedt på å bruke en del tid på å forsøke å komme i kontakt med noen. Dette viste seg å være mye enklere enn antatt. Da jeg en dag ruslet rundt med min far, en av de to aller første ukene, ble han opptatt av to skjønne barn som lekte innenfor en grind i en dør som stod åpen. Pappa, som er fotograf, tenkte at her er det gode bildemuligheter. Med ett kom hele familien ut og en av dem kunne ganske godt engelsk. Det viste seg at den ene datteren i huset var på min alder og vi fikk med en gang god kontakt og lagde avtale om at jeg skulle lære henne engelsk mens hun skulle lære meg spansk. Det viste seg videre at hun, som jeg velger å kalle Rosa i denne oppgaven, kjente omtrent alle unge mennesker i nabolaget og i sentrum av Havanna og jeg ble introdusert videre til de fleste av dem. De jeg først ble kjent med var *patinadores* (skatere) eller *patinajeros* (folk på rulleskøyter), noen profesjonelle, andre som hobby eller som en aktivitet å fylle dagene med. Mange av disse har ikke jobber og fyller dermed en vanskelig hverdag med en aktivitet. Flere av dem viste seg å være profesjonelle og driver med skating som yrke ved å tjene penger ved hjelp av internasjonale kontakter innenfor skate- og sportsmiljøene verden rundt. Det å skate blir, av veldig mange, ikke sett på som positivt fordi det blir forbundet med rebelske ungdommer og bråk. De som skater, derimot, argumenterer for at det er lett for en cubansk ungdom å havne utenfor systemet og dermed ty til ulovligheter for å overleve hverdagene, og at skating derfor tilbyr mange unge et miljø der alle som skater ser på hverandre og behandler hverandre som familie og som gir unge noe sunt å fylle hverdagene med.

Skatere ble etterhvert en av gruppene jeg forholdt meg veldig mye til resten av oppholdet og jeg ble varmt tatt imot i skatefamilien og de har hjulpet meg med å bli introdusert videre til både folk og steder. Jeg startet tidlig med å bruke "snowballmetoden" som en metode for å bli kjent med flere mennesker og for å skaffe meg flere kontakter og bekjente. Dette var relativt enkelt fordi alle skaterne tilhørte forskjellige slags subkulturer eller gjenger innenfor den store gruppen med skatere. De kjente alle mange forskjellige folk som de også var villige til å introdusere meg videre til. Gjennom skaterne ble jeg også kjent med en av mine absolutt viktigste informanter, Alejandro. Han hadde en fot innenfor denne skategjengen, men var også en *jinetero*, som, tidligere forklart, jobber uoffisielt med å tjene penger på den ene eller andre måten innen turistindustrien. Han

introduserte meg videre til flere *jineteros* og jeg skled ganske enkelt inn i den gruppen. Denne gruppen med unge cubanere ble den viktigste informantgruppen min og også dem jeg har valgt å fokusere oppgaven min på og dedikere oppgaven til. De som jobber med å *jineteare*, "jakter" på turister med mål om å tjene penger på den ene eller andre måten. Det finnes kortsiktige mål der en tjener raske penger og det finnes langsiktige mål som kan resultere i venner, kjærester, giftemål og kanskje et visum ut av landet. Den kortsiktige handler om å bli venner eller "feriekjærester" med turister som de vil vise rundt i byen og ta med på steder der de vil få provisjon eller de kan få nyte et liv de ellers ikke har, med restaurantbesøk og uteliv betalt for av utlendingen. Den langsiktige er vanskeligere og krever mer av en. Den langsiktige måten å jobbe på innebærer et håp om å finne en utlending en helst etterhvert kanskje kan gifte seg med og dermed få visum til å dra ut av landet og få oppfylt drømmen om utlandet og arbeid og penger. Dette vil jeg forklare mer presist i kapitlene som kommer.

Mine grupper med samtalepartnere endte derfor med å representere et relativt bredt spekter av det unge cubanske livet og hvordan de opplever det å overleve en ganske hard hverdag. De representerer alle forskjellige aldre, bakgrunner, levemåter og utdannelse, men en fellesnevner for dem alle sammen er at de er alt fra 16 til 30 år gamle. De få som blir nevnt fra den eldre generasjonen er enten folk som jeg bodde hos (*Casa Mama/Pápa*) eller foreldrene og familiene til mine informanter. De fleste av mine informanter endte også opp med å bli menn. Jeg vil påstå at dette kan skyldes spansk-latino *machokultur* som står sterkt i det cubanske samfunn fremdeles i dag. Det er derfor ofte menn en utlending hovedsakelig møter aller først i møtet med Cuba. Heldigvis for meg møtte jeg som beskrevet tidligere, Rosa, som introduserte meg til alle sammen. Hun vil ikke være en av de jeg skriver om som definert *jinetera* i oppgaven, men er en ung, fri og litt rebelsk kvinne som også lever etter drømmen om utlandet. Jeg fikk dessverre ikke muligheten til å bli kjent med mange *jineteras*, som er kvinner i den uoffisielle turistindustrien, og som ofte blir, i mye av litteraturen jeg har lest og kommet over, fremstilt som prostituerte. Jeg ble kun litt kjent med en *jinetera*, som jeg vil kalle Laura i eksemplene i denne oppgaven.

Disse to gruppene jeg fikk god kontakt med, skaterne og *los jineteros*, lever to forskjellige hverdager, men alle har noe til felles, og det er at de på ene eller andre måten har et forhold til turister og turisme og ofte har en vanskelig økonomisk situasjon. Der *los jineteros* arbeider med å ta med turister på barer eller restauranter for å få provisjon etterpå, jobber noen av skaterne med

utlendinger ved en avtale som går på tvers av USA og Cuba med import av skateutstyr, brett, sko, lim etc. Og så kan en si at jeg ble kjent med flere mennesker som vil kunne passe inn i begge gruppene, altså kan bli sett på som både en del av skaterne, men også en del av *los jineteros*. Jeg vil, som sagt, fokusere på *los jineteros*, men det å ha fått et såpass bredt spekter av samtalepartnere har gitt meg godt innsyn i et fenomen som er omstridt på Cuba. Ved å lære om *jineterismo* fra flere ulike perspektiver fikk jeg dannet et mer helhetlig bilde av hvordan unge mennesker opplever Cuba til daglig i møte med vanskeligheter, turister, penger, mat osv. Jeg hadde ikke planlagt dette på forhånd, men var svært fornøyd med hvordan det endte.

Min måte å gjøre feltarbeidet på var relativt ustrukturert og jeg bestemte meg tidlig for at jeg skulle satse på å flyte med i hverdagen slik de andre gjorde. Jeg kan kanskje kritiseres for å ha gått «native», men det var slik det fungerte best der. Med å gå «native» mener jeg at jeg gjorde slik de andre gjorde, snakket slik de andre snakket og i størst mulig grad ble og var en helt naturlig del av samfunnet og folk rundt meg sine hverdager. Det var svært stor forskjell på å bli sett på som mer cubaner i forhold til det å bli sett på som utlending. Strategisk vil jeg argumentere for at jeg fikk mye mer ut av feltarbeidet nettopp ved at jeg gikk "native". Dess mer cubansk jeg snakket og dess mer cubansk jeg kledde meg og hilste på folk, dess mer ble jeg tatt inn hos de forskjellige, og jeg ble etterhvert ansett som en naturlig del av samfunnet og miljøene jeg befant meg mest i. Som nevnt tidligere ble mine informanter og de viktigste menneskene rundt meg informert om at jeg var i Havanna på feltarbeid der jeg ville lære meg om samfunnet, rasisme, *jineterismo* og andre faktorer de selv anså som viktige for å forstå dem. Jeg har i stor grad brukt etnografiske eksempler som jeg, på den ene eller andre måten, er tilstede i. Dette er fordi jeg ikke ville risikere å tolke situasjoner på en feil måte.

Ofte blir en cubaner sammen med en utlending som meg stoppet av politiet, men jeg tror at fordi jeg gikk "native" så også politiet på meg som en naturlig del av miljøet etterhvert, spesielt i de områdene jeg befant meg mest i. Som sagt var feltarbeidet mitt og min metode å «follow the flow» og å være litt kameleon. Jeg satt derfor ikke opp intervjuer, men holdt meg til observasjon, samtaler og deltagelse. Jeg tok ofte notater midt på dagen, da det gjerne var for varmt eller for tidlig for mine informanter å skate eller å være ute for å *jineteare* (verbet for å arbeide slik de gjør). Da jeg tok notater oppholdt jeg meg som oftest i gamlebyen og "utnyttet" det faktum at ingen av mine bekjente satt på cafeer i gamlebyen i og at denne turistsfæren var alt for dyrt for de fleste. På denne

måten hadde jeg alltid ro og fred da jeg tok notater og skrev ned hendelser og tanker. Jeg skrev til tider også notater på telefon dersom det var noe som skjedde jeg følte var viktig å huske til senere for så å kunne skrive ned i boken. Jeg tok ikke i bruk båndopptak heller, mest fordi det ville føles unaturlig og unødvendig med tanke på at jeg ikke brukte intervju som metode, og i en by med så mye støy som det er i Havanna og cubanernes raske og noe «grumsete» gatespansk ville det vært vanskelig å høre og tyde etterpå. Derfor vil sitater og samtaler jeg bruker i oppgaven ikke være direkte sitat, men tilnærmet likt det som ble sagt og samtalt om, som ble memorert og skrevet ned kort tid etterpå.

Cuba er et svært komplekst samfunn og for å forstå det cubanske samfunnet slik det er i dag er det nødvendig å ha en grunnleggende kunnskap om Cubas historiske kontekst, noe jeg vil beskrive i følgende del.

1.2 Historisk kontekst

Columbus "oppdaget" Cuba på slutten av 1400-tallet, og i løpet av 1500-tallet ble øyen okkupert av spanjolene. På begynnelsen av 1500-tallet begynte spanjolene å hente slaver fra Vest-Afrika for å arbeide på sukker- og kaffeplantasjer. Dette har ført til at en stor del av dagens befolkning på Cuba har afrikanske aner. I 1860-årene startet diskusjoner om frigjøring og kampen for å avskaffe slaveri. De lokale cubanerne tjente ingenting på sukkerproduksjonen i denne perioden og fattigdom og prostitusjon var vanlig. Uenigheter mellom Spania, USA og Cuba endte med opptøyer. Cubanerne fikk hjelp av flere slaver, men også USA, og spanjolene ble drevet bort fra Cuba. Dette med hjelp fra amerikanerne. Den siste kjente importen av slaver til Havanna skjedde i 1867 (Boşcu 2017). Etter flere forskjellige ledere tok sersjant Fulgencio Batista over makten og var folkevalgt president i perioden 1940-1944. Han opprettet et samarbeid med USA, og Cuba ble som følge av dette en vennlig alliert av USA med tanke på handel, men gjorde også Cuba til et sted der rike amerikanere kunne komme og nyte den vakre øyen og godene som kom med, blant annet hoteller, kasinoer, sol, strender og prostituerte. Alle disse attraksjonene var goder som cubanerne selv ikke hadde tilgang på. Batista styrte landet som et land for amerikanere og ikke et land for cubanere og dem som faktisk bodde der. Prostitusjon, fattigdom og mangler på mat og varer var vanlig for cubanerne også på denne tiden.

Fidel Castro var en av mange høyt utdannede menn som ikke godtok denne styreformen og den nasjonale motstanden vokste frem. Etter mange kuppforsøk klarte Castro, med sin hær, å få Batista vekk fra Cuba. Batista flyktet i 1959 og en maktposisjon åpnet seg, en posisjon som Castro var rask med å fylle med hjelp av argentinske Ernesto Che Guevara. Castro og Che Guevara hadde tidligere jobbet med å få Cuba til å være et land for cubanere og ikke bare for rike amerikanere og hadde av den grunn startet skoler og medisinsk hjelp for fattige på landsbygdene. Det var slik de skaffet støtte fra det cubanske folk, som var lei av å leve i et land der de ikke fikk leve livet de ønsket med godene som var tilgjengelige for amerikanere men ikke for dem. Castro ville kutte bånd med USA og inngikk handelsavtale med Sovjetunionen. USA var motstander av dette og det de mente var et diktatorisk, udemokratisk styre på Cuba og innførte dermed en handelsblokade. Denne har vart fra etter revolusjonen og frem til i dag og varer fremdeles fordi den cubanske regjeringen enda ikke har latt seg presse mot demokratisering. Det var, med Obamas besøk, håp om endringer, men det har ikke skjedd stort og cubanerne spøker med at Obama kom, og så dro han igjen. Og der sitter de.

Ett av Castro sine mål var å ende diskriminering og kjempe for like rettigheter for alle cubanere, spesielt de tidligere undertrykte gruppene, og klarte dette til en viss grad etter revolusjonen. Et annet av hans store fokus var å reorganisere tidligere prostituerte ved å gi dem utdanning slik at de kunne jobbe for landet og i revolusjonens ånd. Han mente at Cuba under hans makt ikke var et sted der kvinner skulle trenge å prostituere seg for å tjene penger. Han gjorde dermed også prostitusjon ulovlig i landet. Prostitusjon er nå ikke direkte ulovlig, men sett svært ned på. Da Sovjetunionen ble oppløst på begynnelsen av 90-tallet ble det økonomisk vanskeligere på Cuba da de mistet sin viktigste støtte og handelspartner. Dette førte til økt økonomisk press og restriksjoner ved at de nå ikke fikk importvarer eller økonomisk støtte, som igjen gjorde det nødvendig med rasjonerer på en del matvarer og andre varer. Denne perioden blir kalt for *El periodo especial en Tiempos de Paz* (spesialperioden i en tid av fred) og har var fra Sovjetunionens fall på 90-tallet og frem til i dag. Dette var noe de fleste cubanerne kjente tydelig på i sitt hverdagslige liv. Disse forandringene skapte igjen større forskjeller cubanere seg imellom, spesielt med hensyn til rase og klasse (Clealand 2013:1622).

Cuba og Castro måtte derfor nok en gang gå tilbake og satse på turisme som hovedinntekt som videre økte de økonomiske forskjellene i landet fordi tilgangen på arbeid innenfor denne bransjen

var utilgjengelig for mange. Under denne vanskelige perioden på Cuba gjorde Castro det lovlig å drive med egne former for bedrifter, privat drevet. Det førte til at cubanerne oppdaget hvor gunstig det kunne være å ha med turister å gjøre, og mange endte opp med å *jinetear*. For mange innebar dette prostitusjon og seksuelle tjenester, mens for mange innebar det å på den ene eller andre måten utnytte turistindustrien, som etter Sovjetunionens fall har vært og er landets største inntektskilde. Hotellbransjen og andre bransjer innenfor turisme satset på ansettelse av den stereotypiske cubaneren i visse type arbeid innen bransjen for å representere landet på en spesiell måte, og folk som ble sett på som en stereotypisk cubaner ble prioritert for de best betalte jobbene. Den stereotypiske cubaner vil være det en kaller «mulatt», ikke helt lys men ikke helt mørk. Derfor var det enklere for lysere cubanere («mulatter») å få arbeid enn det det var for de «svarte» cubanerne. Dette er noe jeg vil gå nærmere inn på videre i siste kapittelet i denne oppgaven. Det er dette myndighetene vil vise frem av Cuba og man tenker også at det er dette Cuba turistene har lyst til å se. Med dette begynte cubanerne igjen å se tilfeller av tydelig diskriminering i landet basert på hudfarge (Clealand 2013:1622). Under denne perioden endret også Castro lovverket for at typiske turistområder kun skulle være tilgjengelig for turistnæring og turister.

Etter Sovjetunionens fall og under satsingen på turisme som hovedinntekt ble også den amerikanske dollaren omgjort til en godkjent valuta på Cuba. Den allerede brukte valutaen på Cuba heter *pesos cubano* (CUP) De amerikanske turistene kan enda i dag ikke bruke sine bankkort på Cuba, men kan ta med seg dollar og veksle til den cubanske versjonen av dollar (*pesos convertibles* – heretter vist til som CUC) i de mange bankene i landet. De har omtrent samme vekslingsrate. CUC ble en av Cubas to valutaer i 2004, sammen med den lokale valutaen *pesos cubano*. De fleste goder på Cuba er å få tak i dersom en kan betale med CUC, noe som er et problem når flesteparten av cubanere (som ikke jobber i turistnæringen) som oftest får utbetalt lønninger med *pesos cubano*. Dette førte til at skiller mellom rike og fattige og mellom lysere og mørkere cubanere økte. Det at det ble et økende fokus på hvilken type cubaner som ble ansatt i turistnæringen gjorde at flere mørkere cubanere ble ekskludert fra den mest lønnsomme næringen i landet. De fleste restauranter som ikke er lokale, private og cubanske, ofte restauranter i gamlebyen, langs Malecón og steder der turismen herjer mest, vil helst ha betalt i CUC, og mange av de fineste restaurantene tar ikke imot *pesos cubano* i det hele tatt. Flere og mer eksklusive produkter som internasjonale rengjøringsprodukter, kroppsprodukter, deodoranter og også klær finnes gjerne på steder der de ofte kun tar betalt med CUC. *Pesos cubano* kan bli brukt til å handle de fleste basisvarene som

blant annet ris, bønner, noe kjøtt, frukt og grønnsaker og de lokale transportmidlene. Mens med CUC vil en alltid ha tilgang på shampoo, dopapir, «luksusvarer», utenlandske klær, parfymer etc. En kan også betale med CUC på de aller fleste steder der de vanligvis vil ta imot *pesos cubano*. På denne måten blir den gruppen av cubanere som får lønninger utbetalt i CUC gitt tilgang på alt på alle områder, mens de som får utbetalt lønningene sine i *pesos cubano* blir fremdeles, på mange vis, ekskludert fra «det luksuriøse». Raul Castro tok over makten da broren Fidel Castro ble syk og gjorde, i følge FN sine sider, en endring i 2010 der han gjennomførte en bankreform som gjorde at cubanere kunne få lov til å opprette egen, privat bankkonto (FN-SAMBANDET 2016). Slik som jeg fikk inntrykk av var det ingen av mine informanter som hadde egen bankkonto, men foreldre og besteforeldre hadde av og til det.

På grunn av mange av disse faktorene nevnt over vil det derfor, for mange cubanere, friste å ty til *jineterismo*. For noen cubanere vil dette bety prostitusjon, og mange forskere argumenterer for at *jineterismo* betyr og som oftest innebærer prostitusjon. Vallant oversetter og forklarer også ordet *jineterismo* som «*prostitution limited to tourists*» (Vallant 2001:6). Jeg vil imidlertid argumentere for at *jineterismo* er mye mer enn prostitusjon, og at et fokus på prostitusjon ikke gir noen god forståelse av *jineterismo*. Cohen argumenterer for at ord kan ha mange meninger, og at alle vil ha forskjellige definisjoner på mange ord, men at hver mening har bakgrunn i individets egne erfaringer rundt ordet (Cohen 1985:14). Derfor vil jeg argumentere for at en må forstå *jineterismo* slik *los jineteros* selv beskriver seg selv og sitt «yrke». *Jineterismo* er den uoffisielle måten å arbeide i turistindustrien på som gjør at de klarer skaffe seg tilgang på CUC og dermed tilgang til mange områder der de, uten CUC, ofte ikke ville hatt tilgang. *Los jineteros* har derfor funnet muligheter for å tjene penger på turistindustrien, og, blant mine, i all hovedsak mannlige, informanter, som oftest uten å ty til prostitusjon. Dette gjør de ved å lære seg å lese og forstå *los extranjeros*, utlendingene. Mine informanter har derfor etter hvert blitt eksperter på å prøve å lese hva turistene leter etter når de vil møte «ekte» cubanere eller se det «ekte» Cuba. På denne måten vil cubanerne spille på stereotypier. Stereotypier om seg selv og stereotypier om andre og også hva de tror at stereotypen fra *de andre* er om dem selv som cubanere. Dette vil jeg forklare og utbrodere i siste kapittelet om stereotypier og hvordan *los jineteros* spiller på dem.

Raul Castro tok over makten som president på Cuba i 2006 da Fidel ble syk. Fidel Castro gikk bort vinteren 2016. Nå har Raul Castro blitt såpass gammel og våren 2018 ble makten gitt videre til

Miguel Diáz-Canel, som vant i en avstemning i nasjonalforsamlingen. Mange cubanere er svært usikre på hvordan situasjonen på Cuba kommer til å utvikle seg videre. Det er også svært usikkert hva som kan skje så lenge Donald Trump sitter som president i USA, som ikke er særlig vennlig stilt til den karibiske øyen Cuba i motsetning til Obama, som var den første presidenten på årtier som satt sine ben på cubansk jord våren 2016 og skapte håp om endringer for de aller fleste cubanere.

1.3 “*El hombre nuevo*”

«.. *New man, an idealized socialist citizen driven not by material but moral rewards; .., the new man was an inherently masculine and machista configuration of citizenship that effectively excluded women and gay Cubans from achieving it as an ideal*» (Daigle 2015:54).

"Den nye mannen" var en ideell borger skapt av Ernesto Che Guevara's visjon etter revolusjonen. Castro og regjeringen var, etter revolusjonen, etter embargoen og etter Sovjetunionens fall, svært opptatt av at alle nå skulle bidra til samfunnet ved å arbeide. En skulle ikke arbeide for seg selv og for egne materielle behov, men for samfunnets beste. Dette var også noe som var krevd at man ville og ønsket å gjøre. Det at økonomien omtrent hadde kollapset og at tilgangen på greit betalt arbeid ble vanskelig for mange, har ført til "outcasts" eller utskudd i samfunnet grunnet at mange må ty til det svarte markedet og yrker som ikke er statlig godkjent, for eksempel *los jineteros*. De som ikke har lovlig arbeid og som da ikke bidrar til fellesskapet strider imot Castro og Che sin ideelle cubaner. Det blir også sett på som motstridende med tanke på at Cuba ønsker å være og bli sett på som et kommunistisk land der alle jobber sammen for «the greater good», fellesskapet, mens *jineteros* jobber for sitt eget beste. De vil heller ikke betale noe skatt ved å gjøre det arbeidet de gjør, noe som resulterer i at de heller ikke bidrar til å kunne finansiere *la libreta*, rasjoneringskortene som enhver cubaner har rett på og som vil sikre dem noe mat. Cuba er ikke et land der det er lett å holde noe skjult, og sivile politimenn går rundt i gatene, sitter på restaurantene, henger på barene og langs strandpromenaden Malecón, også på kveldstid. En må alltid passe seg for hvem man snakker med, hva man snakker om og hvor høyt en snakker. De aller fleste av mine informanter er mennesker som ikke passer inn under Che og Castro sin "*hombre nuevo*" og blir dermed ofte sett på som utskudd og dårlige borgere av resten av samfunnet og spesielt de eldre. De eldre, gjerne i alderen 60 og oppover, er den gruppen som representerer den største delen av dem som fremdeles er positive til dagens Cuba, Castro, revolusjonen og kommunisme.

«Despite the importance given to moral incentives, the fact that there remains a division into two main groups (excluding, of course, the minority that for one reason or another does not participate in the building of socialism) indicates the relative lack of development of social consciousness» (Che Guevara Reader 2003:219).

Che Guevara Reader er en bok skrevet om Che Guevaras mange uttalelser. Boken forteller med Che Guevaras egne ord hva han mente om dem som faller utenfor. Dermed ville hans syn på blant annet *los jineteros* vært nettopp det at det er noe grunnleggende de ikke har forstått i det sosialistiske samfunnet. Det skrives videre at Che Guevara mente at folk som ikke forstår det sosialistiske prosjektet må utsettes for strenge krav, press og sanksjoner fra myndighetenes side (Che Guevara Reader 2003). Denne måten å tenke på kan være en av flere forklaringer på den store mengden politioffiserer som streifer omkring i Cubas og Havannas gater, både sivilt kledd og uniformerte.

Det at Cuba har satset så hardt på turistindustrien og tilrettelagt for turister på så mange måter, nå som denne industrien er den aller viktigste kilden til inntekt, gjør at det er flere og flere turister som kommer til øyen. Når cubanerne hver eneste dag blir utsatt for å se alt turistene har og det de selv ikke har, er det da egentlig rart at flere og flere tyr til former for *jineterismo*? Turismen åpner cubanske øyne for andre måter å leve på, et liv med penger, andre politiske løsninger og flere muligheter på individnivå. Jeg vil argumentere for at dette er en av flere årsaker til cubanernes økende ønsker og begjær etter utenlandske goder og materielle ting. De ser også andre cubanere som jobber innenfor denne industrien og hvordan de har tilgang på ting og steder som de selv ikke har. På denne måten blir det gjerne tydelig at en ofte helst vil satse på å arbeide innenfor denne lukrative industrien og ikke satser på de statlige lavtlønnede jobbene.

1.4 Kapittelsammendrag

I dette kapitlet har jeg gjort rede for fokus for sentrale begreper som vil være viktig i denne oppgaven. Jeg har gått gjennom min egen inngang og start på feltarbeidet og hvordan jeg ble kjent med de menneskene jeg ble kjent med. Videre har jeg gått gjennom en kort, men presis historisk kontekst – en kontekst som er viktig å ha i bakhodet dersom en skal klare å tilegne seg en bredere forståelse for hvorfor ting er som de er, og også hvorfor folk gjør som de gjør på Cuba. Med dette

refererer jeg til det at så mange tyr til *jineterismo* som arbeid. Jeg har også lagt frem en grunnleggende forklaring på hva *jineterismo* innebærer, noe som også er viktig for forståelsen av tematikken jeg vil utbrodere i de kommende kapitlene. En annen og viktig tematikk som også vil bidra til forståelsen av landet Cuba og byen Havanna er rom og sted, som kapittel 2 vil omhandle.

2 Kapittel 2.

2.1 Sted og rom

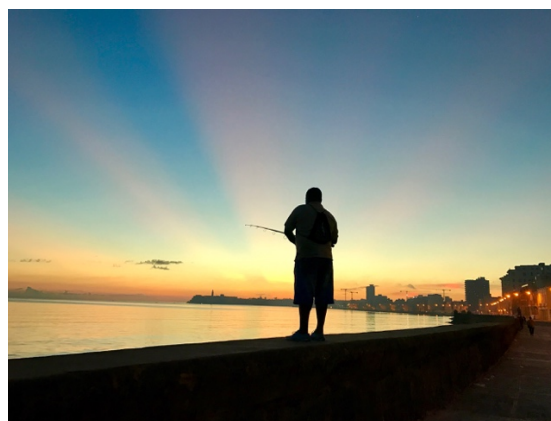
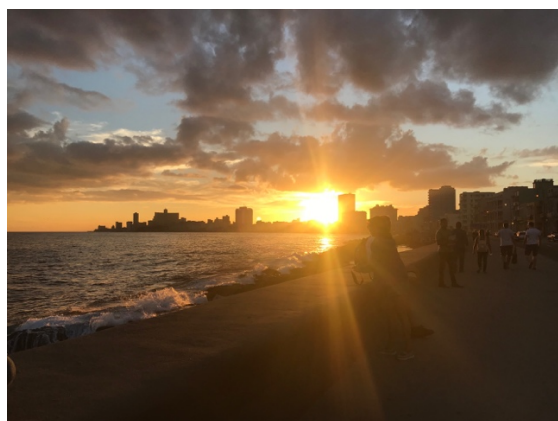
Det cubanske samfunnet er komplekst og ofte litt vanskelig å forstå. Jeg vil argumentere for at for å undersøke og forstå Cuba bedre, nærmere bestemt Havanna, vil en være nødt til å se på hvordan cubanere og myndighetene forholder seg til sted og rom. Dette er viktig å forstå fordi de forskjellige *barrios*, nabolag, definerer på mange måter hvordan de må te seg og hva de må være ekstra klar over, for eksempel tilstedeværelse av politi. Det handler om hvordan de selv opplever de forskjellige områdene i byen, hvordan de manøvrerer seg i disse områdene, hvordan ideer om rom og romlige inndelinger påvirker deres atferd og hvordan de må tilpasse seg forventningene om hvordan de skal te seg når de krysser grensen til et annet område. Sosial kontroll foregår via de forskjellige områdene, oppretthold av politi og myndigheter og er også noe en cubaner vil måtte forholde seg til når en beveger seg i og mellom områder.

2.2 Cuba og forholdet til rom

Cuba er delt inn i flere provinser, der Havanna er en av dem. Havanna er delt inn i *barrios* (nabolag, bydel), som alle har sitt rykte, for eksempel Centro Habana, Vedado, Habana Vieja, Nuevo Vedado. Folk forholder seg til hvordan det er i spesifikke *barrios*. De er ikke delt inn fysisk, men alle vet hvor omtrent grensene for de forskjellige *barrios* går. De fleste *habaneros*, folk fra Havanna, vil ha en bestemt mening om hvem som er og hva som befinner seg i de forskjellige *barrios*. Centro Habana er det nabolaget folk av og til kaller Havannas «slum», på grunn av en del doplanging, *burracheros* (fylliker) blant annet. Her er bygningene slitne og forfalte og her også kan en lure på hvordan bygningene enda står oppreist. De bærer preg av forfall med gammel maling i duse farger, verandaer som har falt ned og noen vegger som rett og slett bare ikke er der. Centro Habana grenser til blant annet Habana Vieja, gamlebyen, kjent for sine finere, dyrere restauranter, *los jineteros*, og turister som er på jakt etter å se det «ekte» Havanna med Lonely Planet-boken sin i hånden. Centro Habana grenser også til Vedado. Vedado er det området der universitetet ligger og også der de fleste store, fine, berømte hotellene ligger. Standarden på bygningene forandrer seg tydelig når en beveger seg fra Centro Habana og oppover til Vedado. I dette området blir husene større og finere og det bor mange utenlandske studenter som gjerne vil bo nærme universitetet. Vedado oversettes direkte til ordet *forbudt*, noe som kan vise til den historiske inndelingen av byen, der mange cubanere ikke ville hatt tilgang til de finere områdene, som Vedado.

Forbi Vedado finner en Nuevo Vedado og Miramar, områder som er enda finere enn Vedado. Nuevo Vedado er et pent område som historisk ble slik fordi at det, før revolusjonen, bodde mange mennesker der som faktisk hadde råd til å forlate landet. Dermed ble det mange hus som stod tomme og disse ble tildelt folk som hadde verdifulle posisjoner under revolusjonen, ofte folk med politiske kontakter eller som selv var eller hadde vært en del av militæret eller politikken i landet.

Hele veien fra lengst nede i Centro Habana og nesten til Miramar strekker El Malecòn seg. Malecòn er en hovedgate, men kan nesten bli regnet som et eget, særdeles langstrakt, område i seg selv. Husene langs Malecòn er interessante. Når en går langs Malecòn og ser over veien på husene der, vil en kunne se flotte, luksuriøse hoteller med utsikt over havet mot Miami og pene, gode og dyre restauranter der turister og cubanere med penger kan sitte og se på solnedgangen med en deilig, kald *mojito* foran seg. Ved siden av kan en gjerne se en bygning som en ikke skulle tro at kunne stå oppreist på egenhånd, hvor en innenfor vil finne en eller flere cubanske familier boende. En kan også finne mange forskjellige *casas particulares*, Cubas svar på AirBnB, som er lett gjenkjennelige med de nymalte fasadene og det tydelige blå ankeret som symboliserer at her er det bosted for turister. Langs Malecòn vil en også finne menneskene som vil være assosiert med alle disse kategoriene av steder, rike turister, budsjetturister, rike cubanere, fattigere cubanere, studenter og *jineteros*. Hit trekker alle som vil ut mot vannet, få seg litt frisk luft, drikke en kald øl, danse og møte venner med en romflaske på deling og også ruslende turister, både yngre og eldre, som ønsker å se det «ekte Cuba». Malecòn er på mange måter et slags fristed for alle.

Malecòn 1 & 2; Privat foto

Hjemmet er viktig for cubanere, men det er utenfor hjemmet det meste skjer - *en la calle* (i gaten). En vanlig cubansk dame vil gjerne heller tilbringe mesteparten av tiden hjemme, utenom når det må handles eller det er noe spesielt en må gjøre utenfor huset, som en legetime etc. Det er spesielt *los jineteros* og andre unge som kan gi inntrykk av at de aldri er hjemme bortsett fra når de skal sove. Det kan være flere faktorer som spiller inn her, men en av grunnene er at det er i gaten de jobber, der de vil finne turister og også der de møter venner og bekjente. Ellers utgjør gatene de stedene der de fleste unge mennesker befinner seg og tilbringer dagene.

2.3 Grenseland

«Although Cubans are officially allowed to stay in the luxury hotels and shop in the dollar stores, like any foreigner can, few can even begin to afford it, and many who venture inside are asked to leave» (Daigle 2015:63).

Med turisme har det utviklet seg rom og steder, hvor en har lov til å oppholde seg og ikke, spesielt som cubaner. På mange områder blir turister som regel favorisert av myndighetene, mens cubanere ofte må ha en god nok grunn til å oppholde seg der for å slippe å bli trakassert av politi som spør om ID-papirer og gyldige grunner for å oppholde seg der eller om de er personale som arbeider på stedet. Det virker som om at det er et mål fra myndighetenes side og organene som jobber under myndighetene å holde turister og cubanerne mest mulig separert. Det merkes spesielt med politiet som stadig går rundt i byen og stopper cubanere som går sammen med turister. Dette fører til at det oppstår visse arenaer for cubanere og andre arenaer for turister. Med tanke på hvordan landet Cuba fungerer og hvor avhengige de er av turisme med deres ellers begrensede inntekter, vil turistene som regel kunne nyte goder som cubanere ikke får tilgang på. Det kan være blant annet tilgang på arenaer, mat, hygieneprodukter, elektronikk og mange andre produkter som en i andre land vanligvis ikke tenker over at en alltid har tilgjengelig.

Et godt eksempel på en arena som cubanere aktivt ekskluderes fra er bassengene i Havanna som vanligvis befinner seg på hoteller. Da jeg gikk alene fikk jeg alltid lov til å komme inn og nyte bassenget så lenge jeg kunne kjøpe enten mat eller drikke der. Dette var på et av hotellene som i utgangspunktet ikke tar betalt i døren. Vanligvis da jeg var der alene eller med andre turister pleide de å spørre oss om vi var gjester eller ikke, og da vi sa at vi ikke var gjester fant de bare frem en vanlig regning å skrive på fordi vi ikke skulle sette regningen på et av hotellets rom. En gang prøvde vi som en gruppe på syv stykker å dra for å bade på ett av disse hotellene med "gratis" basseng som

jeg, alene eller med andre turister, pleide å dra til. Men da vi kom oss syv (fire kvinnelige turister og tre mannlige cubanere) ble vi stoppet før vi rakk å gå til heisen og de spurte oss hva det var vi skulle. Jeg satte på meg mitt mest sjarmerende smil og sa at vi bare ville opp til bassenget for å bade og drikke litt øl. Da ble vi vist til resepsjonen for å spørre om vi kunne få lov til det eller ikke. Damen i resepsjonen så nøye på gruppen vår og svarte meg med at dessverre var dette bassenget kun for hotellets gjester. Dette viser tydelig hvordan en, som cubaner, ofte vil bli ekskludert fra visse steder og goder.

Jeg hadde en samtale en gang med en av de ansatte ved bassenget jeg pleide å dra til, hvor jeg spurte om jeg kunne ta med meg en venninne som var cubansk opp til bassenget. Han svarte at dette kanskje hadde gått, men vanligvis så gikk det ikke fordi bassenget egentlig bare var for gjester. Jeg spurte da hvorfor jeg hadde lov til å komme dit sammen med andre utenlandske venninner som heller ikke var gjester. Dette hadde han ikke et veldig klart svar på, og fortalte meg at dersom det kanskje skulle gått måtte jeg i så fall ringe han på forhånd og høre. Dette at han ikke hadde noe svar på spørsmålet mitt er nok et eksempel på «det usagte» på Cuba, der cubanere må ekskludere andre cubanere fra visse områder. Denne regelen som ingen snakker høyt om men som alle kjenner så godt til, nemlig at bare visse folk (dvs. turister og hvite eller lysere cubanere) har adgang til denne typen arenaer.

Dersom en er hvit cubaner vil en som regel kunne ha tilgang på mange arenaer, også, i mange tilfeller, de arenaene som turistene har tilgang på. Men dess mer en ser ut som en cubaner, og i dette ligger det også et spørsmål om hudfarge, altså jo mørkere en er, jo vanskeligere blir det å kunne passere som turist og dermed mistes tilgangen som en eventuelt lysere cubaner ville hatt. Turister som er mørke eller svarte, og ikke har identifikasjon på at en er turist, vil ofte ikke kunne komme seg innenfor murene på arenaene for turister, med mindre en kan tydelig bevise med språk eller noe annet som vil tilsi at en ikke er cubaner. Hvis en er lysere eller har utenlandske klær er det mindre sannsynlig at en blir spurt om identifikasjon og dermed kan man passere enklere. Lysere cubanere har ikke mer eller mindre rettigheter enn svarte eller mørkere cubanere, men cubanere kan gå for å være turister dess lysere de er.

2.4 *La policia*

En kveld, av mange kvelder i Havanna gikk jeg nedover Malecón sammen med to venner. Han ene er en lys cubaner og han andre, Alejandro, er afro-cubaner. Vi pratet livlig og hadde det hyggelig

helt til vi møtte på politiet. De gikk direkte mot Alejandro for å sjekke ID-papirer og lot han andre og meg stå noen meter unna. Vi bestemte oss for å gjøre noe, så han andre gikk fint og høflig bort til politiet og sa at han også var cubaner og spurte hvorfor de ikke spurte han om ID-papirer. Jeg forklarte videre at de begge hadde vært mine gode venner lenge og politiet måtte etterhvert la oss få lov til å gå videre.

Som Daigle også nevner (2015:121), kan hvite cubanere lettere bli sett på som mer «profesjonelle», altså at de har mer sosial og kulturell kapital. De kan dermed forbli litt usynlige og kan lettere unngå sjekker og kontroller av politiet når det gjelder deres seksuelle, økonomiske og moralske intensjoner. Daigle nevner også hvordan hvithet blir assosiert med kjærlighet, mens svarthet blir assosiert med prostitusjon. «*Money and status whiten, while poverty and perceived «bad» behaviour darken*» (Daigle 2015:121). Dette er to ulike måter å fremstå hvitere på, enten ved hudfarge eller med penger. Det var flere ganger at jeg gikk rundt med en av mine venner som er en lys cubaner og vi ble aldri stoppet av politiet, og folk vi møtte på gaten som ville snakke med oss prøvde å snakke engelsk med oss i stedet for spansk. En av disse lysere vennene hadde heller aldri problemer med blikk eller kommentarer fra personale på de forskjellige stedene vi var, verken på cubanske steder eller turiststeder.

Sammen med noen av mine mørkere cubanske venner skjedde det mye oftere at de ble stoppet av politiet som ville vite hvor lenge vi hadde kjent hverandre, om jeg var helt sikker på at jeg hadde kjent dem i flere måneder og det hendte også at jeg ble tatt med bort for å sjekke for tredje gang at jeg var sikker på at jeg kjente denne personen. Dette skjedde en gang med en av mine gode venner. Vi var ute og gikk langs Malecón midt på dagen da politiet stoppet oss på hjørnet ved hans hus. Jeg ble tidlig kjent med han og hele hans familie, og begge parter endte opp med å se på hverandre som familie. Politiet trakk han til side og spurte hva han holdt på med. Han forklarte dem litt forskrekket at vi bare var ute og ruslet. Jeg nikket og smilte til politiet for å prøve å betrygge dem om at alt var fint. De spurte meg om alt var ok og om jeg kjente denne mannen. Jeg smilte og svarte dem at jeg kjente ham godt, og også moren, broren, tanten og hele familien. Jeg ble deretter tatt til side av den kvinnelige offiseren og det var tydelig at hun skulle snakke med meg kvinne til kvinne. Hun spurte meg nok en gang om jeg kjente denne mannen, og jeg forklarte at vi kjente hverandre godt og hadde kjent hverandre i flere måneder og at alt var fint. Igjen spurte hun meg om jeg var helt sikker på at jeg kjente ham og jeg kjente irritasjonen komme frem. Jeg svarte igjen høflig at

ja, jeg kjente denne mannen og det er ikke noe problem her. Plutselig hører jeg fra vennen min som står med de to mannlige offiserene som spør meg om jeg kan gå hjem til ham for å hente moren, for at hun skulle gå god for at vi kjente hverandre. Jeg gikk de knappe 20 meterne tilbake til huset deres og hentet moren. Hun ble sint på politioffiserene og forklarte strengt at de skulle slippe sønnen hennes og presenterte meg til politiet som datteren sin og sa strengt at de kunne gå fordi det ikke var noe problem her. Politiet nøyte, men gikk sin vei etter hvert. Den kvinnelige offiseren snudde seg og så litt usikkert tilbake på oss, mens de forsvant sin vei nedover Malecòn.

2.5 Cubanskhet og det hvite privilegiet

I tiden etter Sovjetunionens oppløsning, ble den økonomiske situasjonen på Cuba ble forverret, og det ble vanskeligere tider for folk på Cuba. Svarte og fargede cubanere var en av gruppene som ble rammet hardt av dette. Det var flere hvite cubanere som hadde ressurser til å flytte til utlandet i denne perioden, og flere hvite cubanere mottar penger og støtte som er sendt fra slektninger i utlandet. I motsetning er det få fargede og svarte cubanere som mottar slik støtte utenfra. Det er også, ifølge Daigle (2015:60) få afro-cubanere som har plass nok hjemme til for eksempel å ha *Casa Particular* eller en *paladar* (forretninger hjemmefra), to konsepter som en kan tjene en del penger på. Dette er med på å skape et skille mellom de med mye penger og de med mindre penger. Som nevnt tidligere, er det i turistindustrien en tjener mest penger, og bransjen ansetter folk ut i fra kvaliteter som Daigle refererer til som *buena precencia* (2015:60). Dette er kvaliteter som går på vekt, høyde, tenner, kroppsbygning, men hudfarge spiller også en rolle i denne utvelgelsen. De la Fuente argumenterer for at *buena precencia* også er en ide om hva turistene forventer seg. Kvalitetene som Daigle og De la Fuente (2001) refererer til gjør at det, på flere måter, kan være vanskeligere for afro-cubanere å skaffe seg arbeid utenom stereotypiske stillinger som for eksempel vaskehjelp, kjøkken, danselærer eller i roller der de skal fremføre sin afro-cubanskhet for turister. Før det ble åpnet for bruk av dollar var det som oftest afro-cubanere som hadde de fleste servicejobbene, men dette endret seg totalt med dollaren. De la Fuente nevner også flere begrunnelser for dette, nemlig at afro-cubanere ofte sees på som skitne, lite attraktive, lettere i stand til å utføre kriminelle handlinger, lite effektive, mangel på manerer etc. (De la Fuente 2001:32). Dersom en går på restaurant i gamlebyen og møter damen som sitter utenfor toalettet og tar penger for dopapir eller vaskehjelpen som hjelper til, vil en etter hvert legge merke til at de personene som regel er mørke, gjerne eldre, cubanske damer. Jeg har selv aldri sett en hvit eller lys cubaner gjøre denne formen for arbeid. Heller ikke cubanske menn. På denne måten blir arbeidsmarkedet

innenfor turisme et rom som mange cubanere blir ekskludert fra, basert på kun ytre faktorer som hudfarge og kjønn.

Et interessant sted er et lite smug i Vedado der turisme og afro-cubanskhet møtes. Denne gaten er preget av kunst med utgangspunkt i den afro-cubanske religionen *Santeria*. Fargene og de forskjellige helgenene er representert i mer abstrakt kunst og det har også blitt en gate der det afro-cubanske blir feiret hver søndag med rumbamusikk og dans. Dette tiltrekker seg turister og det er nå en gate som fylles helt opp av turister, cubanere og *jineteros* hver søndag hele året rundt. Gaten bugner av dansende cubanere, afro-cubanske rumbatrommer og romflasker som deles rundt om i vennegjengene. Turistene kommer hit for å se det ekte cubanske og cubanerne som spiller afro-cubansk musikk fremfører en turistifisert versjon av sin cubanskhet. Dette gir turistene det de vil ha, og cubanere det de vil ha. Denne lille gaten har også blitt et slags jaktområde for *los jineteros*, og passer perfekt fordi de selv vil få muligheten til å fremstå som stereotypiske cubanere for å tilfredsstille interessen til turistene som kommer dit. Det er også noen små barer og restauranter i denne gaten som har skyhøye priser og flere av dem har avtaler med flere *jineteros* slik at de kan få provisjon dersom de får med seg noen av turistene inn der for å drikke eller spise. Jeg har heller aldri lagt merke til noe særlig politi i denne lille gaten, noe som er påfallende fordi det er et samlingssted for turister og afro-cubanere.

2.6 Makt eller maktesløshet?

Cubanske myndigheter er, som jeg har nevnt tidligere, opptatt av at turister har det fint og at ingenting skal skje med dem. Som jeg tidligere har vist, fører dette til at politiet ofte er ute etter å ta cubanere som er sammen med turister og utlendinger fordi de mistenker *jineterismo*. En cubaner som kan engelsk kan klare å komme seg unna politiet ved å svare dem på engelsk og kan gå for å være turist. Språk er en form for kapital som en cubaner kan utnytte og komme langt med. Et eksempel på dette var en gang da jeg og Alejandro løp nedover en gate i regnet for å komme oss til en konsert der vi hadde avtalt å møte en del andre folk. Politiet ropte til oss fra over gaten, på spansk, at vi måtte stoppe. Alejandro er en av de jeg kjenner som kan best engelsk, og han svarte politiet; "*What?*". Politimannen ble ganske satt ut og prøvde å si til Alejandro at han måtte vise ID-papirer og forklare hva han gjorde sammen med meg, en *extranjera* (utlending). Alejandro svarte, med sin aller beste engelske aksent; "*I am studying here, estoy estudiando espanol aqui! Soy de Estados Unidos!*" (Jeg studerer spansk her! Jeg er fra USA!). Politimannen trakk seg raskt tilbake

og beklaget dypt for misforståelsene og sa at vi kunne gå videre. Vi lo hele veien frem, og Alejandro fortalte alle om denne situasjonen da vi kom til konserten. Fremdeles snakker han om hvor kult det var at han faktisk klarte å lure seg unna politiets kontroll den ettermiddagen.

Cuba som land, i sin romlige karakter og organisering, er på mange måter designet og tilrettelagt for turister og ikke de lokale. Mange av mine informanter og venner understreker også dette. Det har blitt lagt opp til at cubanere selv må begrense sine medborgere, sine brødre og søstre, fra de forskjellige områdene laget og beregnet for turister. Eksempler på dette er cubanere som jobber på hoteller eller utesteder og som må avvise andre cubanere som gjerne vil komme inn, og med politiet som hele tiden må stoppe sine med-cubanere i gatene og resepsjonister som ikke kan selge internettkort til cubanere eller slippe dem opp til bassengene.

En kan spekulere i hva cubanerne føler omkring det å begrense sine medborgere. Føler noen en slags makt? Eller ender de opp med å føle seg maktesløse? På den ene siden vil jeg tro at mange kjenner på en følelse av å ha oppnådd noe, når de endelig kan bestemme noe over andre i et samfunn der de kanskje ofte sitter med en følelse av å alltid bli bestemt over. På den andre siden tror jeg at det også kan føre til en følelse av maktesløshet, nettopp fordi at de selv ikke er helt klar over hvorfor de må ekskludere noen og ikke andre. «Det usagte», eller forklaringen «it's Cuba», vil gjerne tilsi at det er en type overordnet makt over dem også. De gjør noe, men de kan ikke helt forklare hvorfor de gjør nettopp dette. Daigle (2015:114) stiller seg også dette spørsmålet og poengterer at det også er viktig å skille mellom individ og det yrket de har. Dette gjelder spesielt med tanke på politioffiserer (PNR officers).

«It is difficult to imagine how PNR officers, many (if not most) of whom are people of mixed or Afro-Cuban descent themselves, could view Cubans of color with such suspicion and even contempt» (Daigle 2015:113).

2.7 Alle vet «alt»

Det sies i Havanna at «alle vet alt». Jeg opplevde dette selv ved flere anledninger, men det ble svært tydelig en kveld. Jeg skulle krysse en av gatene ved parken kalt Parque Central, og da jeg gikk forbi en gruppe politimenn hørte jeg plutselig «*Hola, Karolina*» (Hei, Karoline). Jeg skvatt litt og snudde meg rundt for å se om jeg kjente dette mennesket. Det gjorde jeg ikke. Jeg spurte ham dermed, der han stod med politiuniformen sin, litt usikkert hvordan han kjente meg. Han fortalte at han ikke kjente meg, men at han visste hvem jeg var. Jeg spurte videre hvordan han

visste det, og han svarte litt mystisk at når man finner noe eller noen man synes er interessante så må man undersøke dem. Jeg fikk her en litt uggen følelse av at jeg ble fulgt med på.

Et annet eksempel på hvordan en alltid blir sett hendte da en skandinavisk venninne og noen av hennes cubanske venner hadde vært ute sammen på et av de mest populære utestedene i Havanna. Min venninne skulle på toalettet og spurte da en av sine cubanske venner om å holde vesken sin mens hun gikk. Flere dager senere skulle de sammen ut på byen igjen, men på et annet utested i en annen *barrio* (nabolag). Plutselig ble den samme vennen hennes stoppet i døren og nektet inngang. Han ble tatt med på nærmeste politistasjon hvor han ble forklart at alt dette skjedde fordi han ble sett på overvåkningskameraet til det første utestedet at han holdt vesken til en *extranjera*, og ble spurt hvorfor han befant seg der med henne og bærende på hennes veske. Han måtte dermed kunne forklare og bevise at de var venner, at det ikke var noe problem mellom dem og at han ikke hadde stjålet vesken hennes.

Dette er et eksempel på at en alltid blir sett og fulgt med på og at det en person gjør i ett nabolag kan vise seg å få konsekvenser senere - også i et helt annet nabolag. Dette skjedde bare fordi han gjorde noe som kan se feil ut for en som ikke kjenner til konteksten og relasjonen, i denne situasjonen vaktene på begge utestedene.

Et tredje eksempel som understreker det mange forteller om at en alltid er overvåket, også langt unna Havanna, er fra da Alejandro ble fengslet mens han befant seg på et utested i en annen provins og hadde møtt noen turister som han hang med. På dette utestedet ble han plutselig konfrontert av to menn som krevde å få se ID-papirer. Alejandro, som er en rebelsk type som ikke liker å bli diktert eller fortalt hva han skal gjøre, begynte å diskutere med disse to mennene. Etter en stund dro de frem noen skilt, som viste seg å være papirer på at de var sivilpoliti. Alejandro ble dratt med til politistasjonen, og fordi han hadde motsatt seg disse sivile politimennene ble han satt i varetektsfengsling. Han var der i nesten tre uker uten å vite hva som kom til å skje med ham, når han eventuelt fikk snakke med advokat eller når han fikk komme seg hjem igjen til Havanna. Da han endelig kom seg til Havanna ble han koblet opp til en advokat. Han ble dømt til samfunnstjeneste som han endte opp med å ikke gjøre ut ifra noen råd eller tips han fikk fra advokaten sin. Dette endte med at han, over et halvt år etterpå, igjen ble hentet av politi og måtte

sitte i ordinært fengsel i omkring 6 måneder. Med dette eksempelet kan man forstå hvordan og hvorfor mange cubanere føler at de må passe seg omtrent hele tiden.

Jeg satt på en benk en ettermiddag sammen med en venn og snakket om Cuba, Havanna og hvordan det kjennes ut når en opplever at en alltid blir sett og det at det kjennes ut som om at alle vet alt om alle. Både med tanke på politiet synlig i gatene, men også fordi en aldri helt vet om mannen som sitter på benken på andre siden er en vanlig «hvemsomhelst» eller om det er en sivil politimann. Han fortalte meg at skatere og rastafarier er de som oftest blir pekt ut og sjekket av politiet fordi den generelle tanken om skatere er at de bruker dop og tanken om rastafarier er både dopsrelatert og at de ofte blir antatt å være *jineteros* fordi rastafarienes frisyre har blitt svært populær blant *jineteros*, noe jeg vil komme nærmere inn på senere. Han er selv skater og mente at han enkelt kunne se forskjell på en vanlig mann i gaten og en sivil politimann. Dette hadde han lært etter flere år med skating og opplevelse av å føle seg utsatt som en av politiets prioriteringer å ta. En sivil politimann har vært i militær trening og vil dermed, ifølge han, ha en positur og en måte å gå på som er gjenkjennbar og som skiller ham fra vanlige folk. Det at mange cubanere må gå rundt med en følelse av å være bevoktet og iaktatt til alle tider, skaper en slags skepsis men også bevissthet blant de cubanerne dette gjelder for.

2.8 Turistsfærer

Et *Casa particular* er et overnattingssted for turister og i de fleste *casas* vil ikke en cubaner ha tilgang dersom cubaneren ikke kjenner dem som leier ut der. Dette er noe som kan være problematisk for mange. Jeg møtte en annen tysk jente som hadde blitt kjent med og etter hvert kjæreste med en av mine cubanske venner. Hun fortalte meg at det var så vanskelig for dem å være sammen fordi han ikke hadde mulighet til å komme på besøk der hun bodde og han bodde i et hjem for cubanere, et slags *casa particular*, men for cubanere. I mange av denne typen cubanske *casas* er det ikke lov til å ha *extranjer*s* på besøk fordi utlendingen vil da være deres ansvar, og dersom noe skulle skje med ham eller henne mens de var hos dem ville de kunne ha blitt straffet hardt. Et alternativ de hadde dersom de ville tilbringe en natt sammen var et annet type hus der de kunne leie rom på timebetaling. Jeg har ikke fått bekreftet om disse husene driver lovlig eller ikke, men jeg er ganske sikker på at denne type utleie av soverom skjer under bordet og er antageligvis ulovlig. Styremaktenes tiltak for å separere *extranjeros* og cubanere viser seg å ha konsekvenser for folk i deres daglige liv, med tanke på de adskilte sfærene for turister og cubanere.

En annen historie som illustrerer dette er om amerikaneren Joe. Joe var på familieferie, og da han utforsket byen på egenhånd møtte han en av mine gode venninner, Rosa. De ble bedre og bedre kjent og ferien til Joe endte med at han hang sammen med oss heller enn med familien. Han ble bedre og bedre kjent med Rosa og en kveld fant de ut at de ville dra til hans hotell et lite stykke utenfor byen og bare slappe av og se på film. Joe kan beskrives som en jovial, litt naiv og glad ung mann. Han tok henne med til hotellet der de ble møtt av vakter. Rosa, som er afro-cubaner, skrev seg inn i en form for loggbok, slik cubanere ofte må gjøre når de entrer et hotell, og de gikk opp på hans rom. De hadde slappet av og pratet og, i følge det jeg ble fortalt, hadde ingenting seksuelt foregått. Plutselig banket det på døren og vaktene på hotellet stod utenfor døren sammen med politiet. De hentet henne ut og tok henne med til stasjonen. Joe fulgte etter dem fordi han ville prøve å forklare situasjonen og forsvare henne. Hun endte opp med en bot på omtrent 100 CUC, som tilsvarer mer enn fire måneders lønninger på Cuba, som han sa at han ville betale for henne. Joe fortalte meg dette over en drink dagen etterpå, og om hvordan skammen hadde vært så synlig i ansiktet hennes. Hun hadde blitt misforstått og antatt for å være prostituert/*jinetera* og han følte at han måtte hjelpe henne ved å betale boten. Han forstod at hun eller familien ikke hadde noe særlig med penger, til og med i cubansk målestokk. Dette ble det ikke snakket mer om, men Joe var sjokkert over dramatikken skapt over denne hendelsen. Hun har heller ikke snakket noe om dette i ettertid. Denne historien er ikke unik og viser hvordan blant annet hotellene ekskluderer cubanere og vedlikeholder et rom kun ment for turister og turisme.

2.9 Vespa

Vespa er en bar i gamlebyen i Havanna. Den er en av de mest populære barene som mange ønsker å komme seg inn på og befinner seg på en av byens mange friske takterrasser. Vespa er også et av de stedene som tydelig foretrekker turister eller en viss type cubaner fremfor vanlige cubanere, og noen typer cubanere har ikke sjans til å komme inn der i det hele tatt. Noen cubanere som ikke ville kommet inn alene, ville kanskje ha hatt en mulighet til å komme inn dersom de hadde med seg en større gruppe turister som garantert ville lagt igjen penger. Vespa er et sted som ønsker en viss type besøkende der og er svært opptatt av å holde på sitt rykte som et kult og populært sted med kule folk, noe de mener ikke vil inkludere *jineteros*. Det er også kun cubanere med en viss stil og rykte på seg som vil være attraktive å slippe inn. De ønsker i tillegg å se til at turistene som kommer dit ikke skal bli utsatt for *jineterismo*. Vespa nekter dermed de fleste cubanere inngang i frykt for de

kanskje kommer dit for å *jinete*. Barens måte å promotere seg på er via små invitasjoner som en gruppe på tre eller fire stykker har ansvar for å dele ut. Jeg var såpass heldig at jeg ble tilbudt jobb på dette stedet og fikk dermed, som en slags øvelse, ta del i denne dagens møte blant promotørene.

Alle som arbeider på Vespa kjenner hverandre godt, og kjenner også til de forskjellige gruppene mennesker i Havanna, noe som også gjør at de vet godt hvem som vanligvis er sammen med hvem. De kjente også til hvem jeg var og hvem jeg vanligvis hang rundt og derfor ble jeg tydelig instruert i hvem invitasjonene skulle gå til. Jeg skulle spesifikt lete etter små grupper eller par som var turister. Jeg fikk også spesifikk beskjed om at jeg absolutt ikke kunne invitere *los jineteros* eller vennene mine. Jeg visste jo hvilke typer mennesker som hang på Vespa, og dette måtte jeg være med å opprettholde, mente promotørene. De ville også få vite hvem jeg inviterte fordi alle promotørene skulle skrive en slags liten signatur på sin bunke med invitasjoner. Mens vi satt på gatehjørnet og hadde møtet kom flere av *los jineteros* forbi og hilste på, ikke bare meg, men også de andre. De som jobber som promotører på Vespa kjenner også de som er *jineteros*, men kan ikke gi dem invitasjoner. Jeg spurte dem om hvorfor det var slik at de ikke kunne invitere de andre som de kjente og cubanere generelt. Svaret jeg fikk var et skakt hode, løftede skuldre og et litt oppgitt blick. Det er tydelig at det blir sett på som en ting som «bare er». «*It's Cuba*» er en av de vanligste unnskyldningene for hvorfor ting er som de er i landet, en slags oppgitt setning som forteller at slik er det bare. Dette er igjen et eksempel på hvordan en ikke snakker om at de må ekskludere sine med-cubanere fra en sfære der en ønsker å tiltrekke seg turister. De la Fuente (2001) argumenterer også for at rasisme er ett av få temaer de fleste cubanere, både innenlands og utenlands, er enige om å ikke snakke så mye om. «It is better not to discuss the questions of race, which are frequently perceived as divisive, dangerous, and a threat to Cuba's – and the Cuban community's – racial harmony and unity» (De la Fuente 2001:29). Lattas (1996) skriver at en form for ubevisst forglemmelse av lokale historiske fenomener, slik som for eksempel rasisme og forskjellsbehandling, er en måte å rekonstituere fortiden på og dermed gjør at de kan leve med disse historiske fenomenene i nåtiden (Lattas 1996:262). En kan på et vis se at cubanerne gjør dette, ved at de unnlater å snakke høyt om diverse samfunnsproblemer som henger igjen i dag fra tidligere cubansk historie, slik som rasisme.

Vespa; Privat foto

Vespa ligger som sagt øverst i bygningen, og derfor står det vakter nede på bakkenivå som sjekker vesker og av og til ber om at folk viser invitasjoner. Måten å nekte folk adgang på er gjort veldig enkelt. Dersom det kommer noen cubanere som vaktene ikke vil ha opp, spør de etter invitasjon. Hvis de ikke har invitasjon sier vaktene at en kun vil kunne komme opp dersom en har invitasjon. Hvis de derimot har invitasjon, noe som også kan skje fordi folk gir sine invitasjoner videre, er unnskyldningen at det dessverre er fullt oppe og de kan ikke slippe opp flere folk. Dersom det også står turister i kø for å komme opp, må vaktene bare håpe på at turistene ikke går et annet sted eller signalisere at de bare må vente litt før de kan få slippe inn og opp. *Los jineteros* og andre cubanere vet godt hvorfor de ikke får komme opp, og vaktene vet hvorfor de ikke får slippe de opp, men ingen sier noen ting. Alle nikker stumt og fortsetter kvelden. Det er en helt stilltiende forståelse for at dette skjer, og alle vet årsaken. Få orker å ta seg bryet med å argumentere mot at det skjer – bortsett fra Alejandro. Han har en slektning som er anerkjent på Cuba og har mange kontakter, noe som gjør at Alejandro kan bruke dette navnet for å få lov til å komme opp – selv om svært mange vil se på Alejandro som en av de aller beste av *los jineteros*. Han vil derfor, takket være sin kontakt og til tross for sin status som *jinetero*, bli gitt muligheten til å slippe inn på Vespa.

Jeg kjente, som sagt, de som jobbet på Vespa ganske godt, noe som etterhvert resulterte i at jeg selv kunne komme inn når jeg ville, også uten invitasjon. Jeg tenkte dermed en dag å gå på Vespa

sammen med Laura, en venninne og *jinetera*, som fortalte meg at hun aldri hadde vært der men alltid hadde villet dra dit en gang. Jeg tok på meg mitt naive og godtroende selv, et lite håp om at det kanskje ville gå både fordi hun kom dit sammen med meg og fordi jeg hadde skaffet oss invitasjoner. Hun hadde pyntet seg på sin typiske cubanske måte – kort kjole, litt heler, mye sminke og smykker. Vespa er kjent som et mer alternativt sted. Altså litt alternative folk med en viss type stil. Laura passet ikke helt inn i denne typen gruppe av mennesker, og vaktene stoppet oss i døren. Hun er i tillegg en cubaner de ikke kjenner til fra før av, noe som kan gjøre det enda vanskeligere å komme inn. Jeg prøvde å snakke med vaktene og gå god for Laura, men de fortalte oss rolig at det dessverre var fullt oppe og at de ikke fikk slippe flere folk opp. Laura hadde forventet dette, og jeg hadde egentlig også innerst inne forventet det. Vi gjorde det som en slags test, og hun var med på å se om det virkelig kanskje gikk. Jeg ble forklart noen dager senere at jeg ikke kunne gjøre sånn, å ta med «folk som henne». Med dette mente de en *jinetera*. Situasjoner som dette er svært vanlig på Vespa, men også flere andre steder som prøver å jobbe seg opp et spesielt rykte. Det at jeg ikke kunne ta med meg hvem jeg ville skapte til tider litt sure blikk både fra dem som ikke slapp inn men også vaktene på stedet.

2.10 Gresset er alltid grønnere på andre siden

«Karoline, alle drømmer om å komme seg hit til Europa, pero Mami, ingen vet hvordan det virkelig er her..» (Javier 2018)

To av mine gode venner fortalte meg i løpet av et senere feltarbeid at de nå endelig ventet på at deres familie i Nederland skulle kjøpe billetter til dem og å ordne visumpapirer. De er et søskenpar som har familietilknytninger til Vest-Afrika, med slektninger som bor og arbeider i Nederland. Javier og Melani fortalte meg med stor entusiasme at de endelig skulle dra til Europa og at vi fremover kunne møtes i Europa og ikke bare på Cuba. De skulle komme til Norge og alt skulle bli så bra. Våre venner rundt gratulerte og hyllet søskenparet og snakket om at de fortjente å endelig komme seg ut av landet og til drømmedestinasjonen - Europa. Det kan virke som om det er en generell tankegang om at bare en kommer seg til Europa vil en automatisk ha penger og kunne leve som konger og dronninger, eller slik turistene lever på Cuba. Få synes å tenke på at livet i Europa er ganske annerledes, med mye arbeid dersom en skal tjene penger, og at en ikke kan «dagdrive» på samme måte som en kan i Havanna og på Cuba. Deres bilde av «den andre siden» er ofte at en alltid har penger og ikke jobber noe særlig. Dette bildet skapes gjerne av turistene som er på «ferie»,

noe som er et konsept som fåtallet av cubanere egentlig kjenner helt til, og dermed ved de ikke at for de fleste er ferie den uken eller de ukene de har spart til lenge for å få til og, for å faktisk kunne bruke litt ekstra penger. Dette er realiteten ved turister på ferie som mange cubanere ikke kjenner til eller lar være å tenke på, og de sitter dermed ofte igjen med inntrykket av at en fra utlandet alltid vil kunne dra på ferie og bruke mye penger.

Ved videre kontakt med de to søsknene via sosiale medier forteller de meg at de har endret synet på Europa etter at de kom til Nederland. Melani snakker ganske godt engelsk og klarer seg litt bedre enn sin eldre bror, og hun gir uttrykk for at hun, på mange måter, klarer seg litt bedre enn Javier. De forteller meg om hvordan de forsøker å prate med folk uten å få noe særlig respons, og hvordan maten smaker, og hva de får inntrykk av at folk spiser. De liker ikke maten, de liker ikke den svarte usukrede kaffen som er en stor kontrast til den søte kaffen på Cuba, og at det er vanskelig å få kontakt med de lokale menneskene. Alt dette er ting som er vanskelig å vite på forhånd. Når de vanligvis er i møte med turister på Cuba er det turister som gjerne vil bli kjent med lokale mennesker, mens i Europa er det de selv som er de utenlandske og de opplever at europeere er opptatt med arbeid og sitt daglige liv. Savnet etter Cuba og Havanna virker stort, spesielt siden deler av familien er igjen der enn så lenge.

Historien til Melani og Javier er et godt eksempel på hva mange cubanere tenker om sted og rom utenfor Cuba og deres forestillinger om andre land og verdensdeler som skapes av turister på ferie på Cuba. Det viser også hvordan en del gjerne vil oppleve å møte denne forestillingen, som så ofte er annerledes enn hva de ville tenkt og ønsket seg. Det er ingen standard for hvordan alle opplever det, men det viser hvordan kanskje noen vil oppleve møtet med det utenlandske i det faktiske utlandet.

2.11 Cuba – som designet for turister

Som nevnt er Cuba på mange måter et land «designet» for turister og turisme, og det er slik mange av mine informanter vil forklare landet sitt. Det finnes også utlendinger og turister som utnytter dette og også tenker slik om Cuba. Dette tror jeg henger igjen fra Batistas tid, da Cuba var et land mange utlendinger kom til for å nyte godene – blant annet Cubas vakre kvinner. Det var en dag jeg skulle møte en av mine *jineteros*, Raul, for å være med ham da han skulle «arbeide». Jeg møtte ham og hans venninne, Laura, sittende på restauranten utenfor et av hotellene i sentrum som ofte

blir brukt av *jineteros* for å speide etter turister og av turister for å speide etter cubanske partnere. Da jeg kom satt de allerede sammen med to utenlandske menn og Raul pratet så godt han kunne med den minimale engelsken han snakker. Jeg ble litt overrasket fordi de allerede satt sammen med to utenlandske menn, men satte meg ned sammen med dem og pratet litt. Etter en stund begynte vi å bevege oss mot hjemmet til onkelen til Raul, sammen med utlendingene. Jeg var usikker på hva vi skulle og magesfølelsen min fortalte meg at hele situasjonen var litt mistenkelig og merkelig.

Vi kom opp i tredje etasje i det slitte cubanske huset ved Malecòn og banket på en dør. Han som åpnet døren viste seg å være Rauls onkel. Alle gikk inn og det ble satt på musikk og funnet frem både øl og rom for å varte opp disse to utenlandske mennene. Stemningen var veldig underlig og jeg følte at de andre hvisket og tisket og stresset med noe spesielt. Jeg fikk etterpå vite at disse to mennene hadde tatt kontakt med Raul på hotellet og spurt om han kunne ordne både kokain og marihuana til dem. Narkotika er strengt ulovlig på Cuba og straffene for å ha noe med det å gjøre er omfattende og alvorlige. Et eksempel på dette er bekjent av en annen venn av meg som fikk åtte måneders fengsel for å ha røyket marihuana én gang (noe som blir sett på som ganske mildt og vanlig blant de fleste unge mennesker i Havanna). Jeg kjente at mitt stressnivå økte litt, men også at jeg var interessert i hvordan denne situasjonen ville utvikle seg.

Situasjonen utviklet seg til å bli svært anstrengt ved at de som skulle hente «varene» brukte lang tid og de to utenlandske mennene begynte å bli hissig. Det ble hentet inn to unge jenter som kunne danse og prate med dem mens de ventet. Jeg ble også bedt om jeg kunne snakke litt med dem siden jeg kunne snakke med dem på engelsk. Jeg la merke til at han ene av dem bar smykker assosiert med den afro-cubanske religionen *Santeria*. Jeg spurte han derfor ut om dette. Han forklarte at ved å tilhøre denne religionen måtte han vende tilbake til Cuba ganske ofte for å opprettholde det religiøse. Jeg spurte ham hvordan han hadde tenkt å ordne det videre og han fortalte meg at han måtte jo bare finne seg en cubansk kone, noe han tenkte ikke kom til å være vanskelig i det hele tatt. Han nikket bakover mot de to jentene som var kommet for å underholde dem. Han forklarte meg dette med en overbevisning om at det å finne seg en cubansk kone var det enkleste han kunne gjøre, at det ikke kom til å være noe problem i det hele tatt fordi han vet hvor mange cubanske kvinner som er villige til å gifte seg med en *extranjero* for å komme seg ut av landet.

En kan på mange måter si at disse to utlendingene så på Cuba som et sted og et rom for å kunne boltre seg fritt, både med tanke på dop, men også cubanske kvinner. Dette viser til den andre siden av temaet, altså noen turistenes måte å se på og utnytte Cuba som et sted og cubanere på. Som sagt kan det knyttes til Batistas tid da mange utlendinger, spesielt amerikanere, kom til Cuba fordi det ble sett på som et fritt sted og et rom der de kunne boltre seg slik de selv ønsket. Det kan vise til at mange som kommer til Cuba enda har en slags oppfatning om at Cuba fremdeles er et slikt rom.

2.12 Kapittelsammendrag

I dette kapitlet har jeg påpekt hvordan sted og rom har en påvirkning på cubanernes liv og hvordan de kan bevege seg i byen. Jeg har også gitt eksempler på hvordan cubanere blir ekskludert fra flere arenaer som favoriserer turister og utlendinger framfor cubanere. I forhold til dette har jeg også forklart hvordan ekskluderingen foregår og hvem som er utøvende i forhold til ekskluderingen. Dette er også et tema som det ikke blir snakket stort om; det er en slags allmenn forståelse for hva det er som skjer, nemlig ekskluderingen av cubanere fra visse steder, en ekskludering utøvd også av cubanere. For å eksplisitt understreke dette har jeg brukt egne eksempler fra *Casa Particulares*, hoteller i Havanna og også fra det populære utestedet – Vespa. Videre har jeg lagt frem hvordan mange cubanere har et spesielt inntrykk og en spesiell forståelse av turisme og turistens liv, noe som former grunnlaget for mange av deres idylliske inntrykk av «utlandet», spesielt Europa. Jeg har også nevnt et eksempel på turister som faktisk utnytter den kritiske økonomiske situasjonen mange cubanere befinner seg i, og fremdeles har et inntrykk av Cuba som et slags fristed for turister.

3 Kapittel 3.

3.1 *Los jineteros*

Et fenomen en må være klar over for å forstå Cuba, og spesielt Havanna, er *jineterismo* og *los jineteros*. «*Todos somos jineteros*» er, som forklart tidligere, et ordtak som blir brukt av mange og betyr «vi er alle *jineteros*». I et land med så lave lønninger og lite internasjonal støtte og kontakt, vil dets innbyggere trenge å være kreative for å tjene til livets opphold. Derfor har det blitt vanlig å *jinetear*, altså å finne andre kreative løsninger som ofte, men ikke alltid, kan befinne seg i arbeidsmarkedets gråsoner. Det å være *jinetero*, å være en som *jinetear*, er et bredt begrep som kan innebære mye og være beskrivende for mange, men det kan også snevres inn til å gjelde en spesiell gruppe mennesker som gjør dette mer åpenlyst enn andre. Jeg vil, i dette kapitlet, forklare hvordan en kan definere *jineterismo* og hvem som vanligvis vil bli beskrevet som *jinetero*, men også hvordan vanlige mennesker kan bedrive *jineterismo* i større eller mindre grad. Når det svarte markedet er aktivt i så stor grad, vil det naturligvis være viktig å nevne *jineterismo*, i og med at mye av den svarte økonomien og CUC-utvekslingen skjer via *jineter*s*. Mange tekster og analyser om *jineterismo* tar ofte for seg det seksuelle aspektet som ofte vil innebære prostitusjon. Jeg vil argumentere for at *jineterismo* kan være mye mer enn prostitusjon og vise hvordan mange *jineter*s* selv ikke vil definere seg som prostituerte eller en del av Cubas sexturisme. Dette fordi det å være *jineter** inkluderer så mye annet også, og for mange *jineter*s* vil ikke prostitusjon være aktuelt i det hele tatt. Det er for det meste denne andre formen for *jineterismo* jeg vil fokusere på.

3.2 Hva vil det si å være en *jinetero*?

Det å være en *jinetero* innebærer det å kunne være sosial og å klare å skape relasjoner med utlendinger. Måten man gjør det på og hva man får for det vil variere ut ifra hvilken type *jineter** en er og hvilket mål en har. I dette kapitlet vil jeg blant annet forklare og beskrive hvem *l*s jineter*s* er, hva de gjør, hvordan de går frem og hvem de ser etter. Jeg vil også forsøke å skape et bilde av hvem de er som personer når de tar av seg «masken» og ikke jobber. Hvordan de er når de er «seg selv», noen av følelsene og tankene de har i forhold til hvordan de tjener til livets opphold og hvordan de forholder seg til menneskene rundt seg som de ikke ser på som en del av arbeidet sitt. Fenomenet *jineterismo* er interessant for forståelsen av Cuba, både politisk, økonomisk og sosialt. Det at *jineterismo* er et uoffisielt yrke som foregår litt på kanten av loven, men som alle er klar over at eksisterer og som veldig mange på den ene eller andre måten driver med og forholder

seg til, gjør også dette til et spesielt interessant fenomen. Det finnes ikke mange klare definisjoner på hva en *jinetero* gjør, men jeg vil her forsøke å beskrive og forklare hva det er og hvem det er som gjør dette og grunnene de har for hvorfor de gjør det de gjør.

En kan være en *jinetero* på mange måter. En kan være det noen ganger og noen ganger ikke, noen steder og noen steder ikke, med noen spesielle folk og med andre ikke. Det jeg vil frem til her er at det er et flytende begrep og et slags yrke; det er mange faktorer som spiller inn og alle i Havanna, og på Cuba, har en egen formening om hva det innebærer å være en *jinetero*. I all hovedsak handler det å *jinetear* om å tjene penger på turister i en gråsoner av markedets lover og regler. Det de gjør er ikke direkte ulovlig, men kan bli sett på som moralsk galt og til dels ikke lovlig fordi de omgås med turister for å tjene penger. En god *jinetero* må være sosialt lur og på denne måten skape et tillitsforhold til turister som videre vil lønne seg økonomisk eller på andre måter. Dette innebærer å skape et vennsforhold eller et mer romantisk forhold som vil gjøre at turistene forhåpentligvis blir mer villige til å spandere både mat og drikke dersom *jineten** er god. En god *jineten** har også ofte avtaler med barer og restauranter slik at dersom en tar turister med på noen av disse stedene vil en få provisjon i form av kontanter. Dette fungerer enkelt og greit ved at en *jineten** tar med seg turister til et sted de vil anbefale at har byens beste drinker, og for hver drink turistene kjøper, som gjerne er litt dyrere enn flere andre steder, vil *jineten** få rundt en tredjedel av kostnaden på drinken. Hvor mye dette er kommer an på avtalen med stedet og også hvor mye de tar betalt for en *mojito* for eksempel. Det kan være en seig prosess å «varme opp» turistene til at det faktisk kan komme noe ut av forholdet, og en går inn med alt en har med stor usikkerhet om det i det hele tatt vil lønne seg på noen måte. Derfor kan det være sikrere og mer forutsigbart å ha slike avtaler som beskrevet over, der en vil få penger etter hvor mange drinker en kan få turistene til å kjøpe. Med denne måten å *jinetear* på er det ikke like mye som står på spill og prosessen er raskere, i og med at pengene kommer fra avtalt sted bare minutter etter en går og den faktoren at det er enklere å finne noen turister som villig blir med en «ekte cubaner» på stedet der de blir fortalt at byens beste *mojito* selges.

En *jineten** kan være alle typer personer, og mange cubanere vil til og med påstå at omtrent alle cubanere, på ene eller andre måten, er *jineteros*. Dette er fordi at det å *jinetear* handler om å tjene penger utenfor myndighetenes systemer, noe som er svært vanlig, og disse pengene kommer oftest fra turistens lomme. Med dette vil en blant annet slippe å betale skatt for pengene en tjener. En kan

få provisjon for det meste, som for eksempel referere turister til en kompis sin *Casa Particular*, vise til en kompis sin taxi eller private bil, vise til restauranter, butikker, markeder etc. Med dette vil en gjerne motta en liten prosentdel av pengene som blir brukt på disse stedene.

3.3 Cubas turistpriser

Restauranter vil i mange tilfeller ha en meny for cubanere og en meny for turister der prisforskjellene ofte er svært store. Det merket jeg godt en gang jeg tok min norske familie med meg ut på en fiskerestaurant der jeg hadde spist med en cubansk bekjent tidligere og fått god og billig sjømat. Da familien og jeg ankom restauranten ble vi vist til et bord og gitt hver vår meny. Vi åpnet menyen og jeg forstod først ingenting da jeg så prisene. Jeg må ha sett ganske forvirret ut, for servitøren kom bort til oss og spurte om noe var galt. Vi begynte å småprate litt, og med min etterhvert godt trente cubanske spansk spurte han hvor lenge jeg hadde vært der. Jeg forklarte han fint at jeg bodde der for en periode og hadde vært der fire måneder allerede. Han smilte pent og spurte meg høflig om kanskje vi ville se den andre menyen, noe vi gledelig takket ja til. Forskjellene på prisene her var enorme. I turistmenyen ville det ha kostet oss 10 dollar for den billigste retten, mens i den cubanske menyen spiste vi alle hver vår rett med hver vår kalde øl til under den prisen de hadde satt for kun én rett i menyen for turister.

Havannas' farger; Privat foto

Internett har lenge vært og er fremdeles litt tungvint på Cuba, og for å logge seg på nett må en til spesifikke parker eller på de fleste av byens hoteller. Det koster også såpass mye at det er ikke alle

som har muligheten til å logge seg på så ofte. 1 CUC for en time, dersom en kjøper internettkortet fra hovedkilden ETECSA. På hotellene vil de ta betalt mer for timen med internett. Fra regjeringen sin side skal det cubanske samfunnet i teorien helst ikke vite så mye om verden rundt og dens forskjellige systemer, og flere forklarer den dårlige tilgangen på internett med dette. Men er det noe de fleste cubanere vet så er det det faktum at svært mange turister er villige til å betale mye mer for diverse ting i sitt eget land, slik som drinker og matretter på restaurant. Dette utnyttes til stor fordel for mange cubanere, ved at de, uten dårlig samvittighet, tar betalt litt ekstra for noen av disse tingene. På en middels dyr restaurant ville en måtte ut med 5-6 CUC for en *mojito*, og det er mer enn det en hel flaske rom koster *en la tienda* (i butikken). På denne måten tjenes det godt på turister som kommer fra land der en slik type drink kanskje vil koste rundt 10 CUC. Dermed får turistene sine billige, kjente, cubanske *mojitos*, mens cubanerne får solgt drinkene sine for en fjerdedels av en vanlig månedslønning for en statsansatt cubaner, som tjener noe mellom 20-30 CUC. Her igjen vil en forstå at mange unge velger å ikke utdanne seg og heller satser på arbeid innenfor turistnæringen i stedet for å velge å søke seg statlige jobber. For å bli advokat, for eksempel, trenger en 6 års utdanning, men ender likevel opp med å tjene omtrent 25 CUC i måneden. En taxisjåfør derimot kan tjene 25 CUC på en tur, en vei, til flyplassen.

3.4 Hvem de ser etter

En *jinetero* jobber enten for seg selv eller sammen med andre, dette kommer an på hvem som er målgruppen. Dersom en større gruppe tilnærmer deg en turist som går alene, vil gruppen virke mer truende enn hvis en hadde oppsøkt den ensomme turisten alene eller i en liten gruppe. Det er altså lettere å bli tatt imot hvis en er en eller to personer. Det kommer også an på om det er kvinner eller menn som er målgruppen. Dersom det er en kvinne er det lurt å ha med seg en annen kvinne, for det vil kunne skape en følelse av trygghet og tilhørighet hos den kvinnelige turisten, en person som er lik seg selv som man kan lene seg på. Hvis man er en mann kan en opptre alene, to stykker eller en mann og en kvinne. Det kan også her fungere å være en større vennegjeng. Men dette kommer også an på hvordan en skal fordele fortjenesten. Dersom de er flere vil en også tjene mindre, men alene vil en kanskje ikke oppnå samme tillitsfølelse. Man lærer seg også over tid å se etter hvilke turister som virker mer mottakelige enn andre. Det finnes de som helst vil være turist alene og oppleve museene og de kjente barene og restaurantene, og så har man de turistene de som er åpne for å bli kjent med Cuba og cubanere – og er på jakt etter den «ekte» opplevelsen av øyen. De vil

som oftest være mer åpne for å bli kjent med folk og er lettere å ta med ut på forskjellige steder og for å møte flere mennesker.

Vi sitter på benken utenfor en av hovedgatene for turisme i Havanna Vieja og titter på dem som kommer inn og ut mens romflasken blir sendt rundt i gruppen. Etter et par måneders erfaring med å se på turister lærer en å se på uttrykkene til de forskjellige folkene som går forbi og i hvor stor grad de ser nysgjerrig rundt seg og om de er interessert eller ikke i å bli kjent med folk. Jeg ble forklart, til min store glede, at jeg ikke lenger hadde det uttrykket som mange turister og utlendinger har, det flakkende, litt usikre og forvirrede blikket. Det er gjerne det flakkende blikket, kameraet på skulderen og Lonely Planet boken i hånden som tyder på at turister kanskje ikke er helt komfortable eller ser ut som at de gjerne kunne hatt lyst på litt veiledning eller en trygg venn i byen. Ofte er dette faktorer som avgjør om *los jineteros* vil prøve å ta kontakt eller ikke. De aller fleste av mine informanter er mannlige *jineteros* og de fleste av dem foretrekker å kontakte grupper med unge jenter. Grunnen til dette kan være mange. Status, gøy, kortvarig eller langvarig kjæreste, og kanskje med visum i enden er noen av grunnene. Det er en kjent sak blant *los jineteros* at unge jenter som er på reise som regel reiser rundt og lever på lavt budsjett, og det er derfor ikke mange som satser på de unge jentene for de raske pengenes skyld. De unge jentene oppsøkes heller fordi det kan skapes kortvarige, romantiske forhold som heller senere kan utvikle seg til noe mer. De vil også ofte satse på unge jenter dersom de bare vil ha det litt gøy de dagene jentene er i Havanna eller på Cuba. Derfor, dersom en leter etter å kunne tjene mer penger eller å bli påspandert mer, mener mange at det kan det være bedre å innlede et forhold til en eldre kvinne. Det er mer sannsynlig at hun har stødig jobb og dermed har mer penger enn de unge jentene som reiser på lavt budsjett. Spesielt dersom den eldre kvinnen reiser alene, noe som ofte vil bli sett på som et tegn på at hun også er ute etter noe eller noen for sin periode på Cuba.

Jeg satt en tidlig ettermiddag og var koblet på internett langs en av hovedgatene i byen, et av områdene der en kunne koble seg på internettet. Det var enda tidlig i mitt opphold og jeg hadde bestemt meg for å være litt åpen for å snakke med folk. Mens jeg satt der og nøt min time på internett, merket jeg meg en ung mann som satt seg på en benk ved siden av min benk. Han satt der en stund og så mye bortover på meg. Etterhvert bestemte han seg for å introdusere seg og ville snakke. Jeg forklarte ham at jeg var litt opptatt med tanke på at jeg bare hadde kjøpt en time på internett og ville derfor ha fullt fokus på dette. Han spurte meg hva jeg skulle etterpå og jeg svarte

at jeg tenkte å gå og ta en kaffe. Jeg hadde også tenkt å skrive notater, noe som gjorde at jeg helst ville være alene. Tiden med notatskriving og tiden på internett var eneste gangene jeg gikk inn for å være alene. Men han inviterte seg på en eller annen måte med. Jeg visste heller ikke helt hvordan jeg skulle komme meg ut av denne avtalen, så jeg lot det gå. Vi gikk derfor senere nedover en av hovedgatene i gamlebyen og endte opp på en *Plaza* der jeg pleide å gå for å ta en kaffe og skrive notater. Jeg bestilte meg en espresso (eller en «*expresso*» som det heter på Cuba) og han bestilte det samme. Vi pratet litt og drakk opp kaffen men da vi skulle betale ble han overrasket av at jeg bare la frem penger for én espresso og ikke for hans også. Han forklarte meg at jeg hadde «invitert ham», «*tu me invitaste, tu tienes que pagar. Eso es lo que hacemos aqui*», (du inviterte meg og da må du betale. Det er sånn vi gjør det her) og at når en inviterer er en nødt til å også betale for den som blir invitert. Jeg ble litt satt ut siden jeg ikke hadde forstått det slik at det var jeg som hadde invitert han, men jeg hadde ikke så mye annet valg enn å betale. Da han først så meg sitte på internett, så han sikkert tydelig på meg at jeg ikke hadde vært så lenge i Havanna og at jeg var et mulig mål for å *jinete* litt. Så med dette fikk han seg en gratis kaffe på en fin cafe i gamlebyen.

3.5 Hva kan tjenes på *jineterismo*?

Som tidligere beskrevet kan fortjenestene være forskjellige. Status, penger, seksuelt samvær, utenlandske goder eller mat og drikke er noen av tingene som kan bli sett på som lønnen. Dersom en satser på et forhold, enten vennskapelig, seksuelt eller romantisk, vil et langvarig forhold lønne seg både personlig og økonomisk på den måten at en har venner eller kjærester som vender tilbake til øyen med gaver og innkjøp. Gavene blir oftest gitt til den personen en selv har en relasjon til som personlige gaver, men i mange tilfeller blir mange av disse godene solgt videre for å tjene på det med fysiske penger. Det er vanlig å ønske seg at utenlandske venner tar med seg forskjellige typer parfymer som en ikke får tak i på Cuba og som dermed kan selges dyrere eller brukes selv som status. For mange vil det være et mål å ha en god relasjon til en som kan komme tilbake flere ganger og ta med luksusvarer som parfymer og kremer og gjerne utenlandske, moteriktige klær og sko. Da jeg selv skulle tilbake ble jeg bedt av min *Casa Mama* om å ta med ting fra Norge som kunne selges videre. Hun spurte blant annet om jeg kunne kjøpe med meg en aircondition fra Norge, noe jeg høflig forklarte at ville være litt vanskelig for meg. Jeg tok med noen gaver da jeg kom tilbake, både for å opprettholde forholdet som også lønner seg økonomisk for meg og fordi jeg bryr meg om denne familien. Jeg var mest opptatt av å gi bort praktiske ting til familier som

jeg visste at ikke hadde noe særlig ressurser. Dette kunne være for eksempel en lommelykt eller noe form for multiverktøy.

3.6 Å bruke fortjenestene

*Jineter*s* satser ofte på kortvarige økonomiske løsninger, slik at de kan tjene penger fort, men mange av dem bruker også pengene svært fort. Det virker som om det å spare ikke er noe en gjør når en først har penger. Dette har mye med status å gjøre, men aller mest at det er stas for en person som vanligvis ikke har penger og som lever av å «lure til seg» penger endelig kan være den som kan spanderer noe på gode venner. De leter ikke nødvendigvis etter status i relasjon til sine venner, men en følelse i seg selv som en får når en endelig har mulighet og penger til å være den som faktisk kan kjøpe noe til andre. Dette kan også henge sammen med at det nettopp er så mange mannlige *jineteros* som lever av å bli påspandert ting av kvinner, noe som strider mot prinsippet å være *macho*. Jeg var så heldig å være en av disse vennene som ble påspandert et par ganger.

Jeg spurte Alejandro, som plutselig hadde skaffet seg over 100 CUC, om hvorfor det var sånn at han brukte alle pengene på en gang når han kunne spare og ha litt penger jevnlig i stedet for mye penger i bare noen dager. Han forklarte at han syntes det var så hyggelig å endelig være en person som kunne spandere på noen og da helst venner som har hjulpet ham, folk som han ser på som kollegaer, eller som bare er gode venner. Han forklarte også at pengene ville uansett forsvinne, så det var ikke noe poeng i å spare på dem. Dersom han skulle hatt penger over en lengre periode ville han vært redd for at bekjente ville prøve å lure ham eller utnytte ham nettopp fordi han hadde penger, og at folk han ville trodd var venner kun ville henge med ham fordi at han, i denne perioden, hadde penger. Litt slik som han selv og de andre *jineter*s* gjør med turister. Noen ganger når de har penger merker de hvem som bare vil ha noe og hvem som ikke er «ekte» venner og hvem som er deres faktiske venner. Det sies ofte at en merker hvem som er reelle venner når en ikke har noen penger, for da ser man hvem som ønsker å være sammen med seg, selv uten å oppnå noen ting. Når en bruker pengene på denne måten kan en se på dette som et kjøp av livsstil, hvordan de ønsker å bli oppfattet av menneskene rundt seg. På mange måter sitter en cubaner kanskje litt fast i den livssituasjonen han er i, og ved å kjøpe materielle ting når en har penger kan gi en følelse av å leve et liv som en selv ønsker seg.

Et eksempel på dette er en cubansk type vi møtte en ettermiddag på Malecón. Jeg var her sammen med Laura. Det første han gjorde da han skulle ta kontakt med oss var å vise frem hvor mye penger han hadde, og bokstavelig talt dro han frem en bunke med penger. Dette var ikke var en type jeg ville hengt rundt med, men Laura så hvor mye penger han hadde og ville at vi skulle gå med ham og ta noe å drikke på et annet sted. Her begynte han å utøve den makten som pengene ga ham, og han kjøpte først noe å drikke kun til meg og ikke til Laura. Laura måtte gjøre noe eller si noe før han ville kjøpe noe til henne. Han fortalte henne for eksempel at hun måtte be han så fint hun kunne om å få noe av han. Hun gjorde etterhvert det han forlangte og han kjøpte noe å drikke til henne også. Han virket på meg som en ganske kontrollerende og manipulerende person og jeg bestemte meg for at jeg ikke ville ha noe med ham å gjøre, så jeg gikk min vei.

Etter dette så jeg ham rundt omkring i Havannas gater over en lengre periode. Han ble også introdusert til noen av mine venner, *los jineteros*, og alle likte godt å henge rundt han. Han kjøpte store, dyre flasker med rom til alle på deling og spanderte øl, mat og omtrent hva som helst på alle sammen. Han fikk seg dermed en stor omgangskrets kun fordi at han hadde så mye penger og likte å spandere på folk. Jeg snakket litt med de andre om hva de syntes om ham som person sett bort ifra at han hadde så mye penger. Mange av dem delte min mening om at han var ganske manipulerende og likte å styre menneskene rundt seg med de pengene han hadde. Likevel ville de aller fleste fremdeles være rundt ham for da visste de at de ville få noe å drikke og gjerne noe å spise uten å måtte jobbe for det. Mitt inntrykk var at han visste at de flesteparten hang med ham nettopp fordi han hadde penger, men han viste ingen tegn til at han brydde seg noe mer om det. Utenfra så det ut som at han hadde en stor vennegjeng og jeg tror det var dette som var det viktigste for ham og det han brydde seg mest om. På denne måten ble han, som cubaner, utsatt for *jineterismo*. Dette eksempelet viser også hvordan mange cubanere ønsker å fysisk kunne vise sin velstand og hvordan mange syntes at det er stas å kunne bruke penger på andre i stedet for å være avhengige av andres penger. Det ser en også igjen i det tidligere eksempelet med Alejandro, som brukte pengene sine på å spandere på sine nærmeste i stedet for å spare.

3.7 Ulike historier skaper ulike bilder

Som *jineter** trenger en også en slags historie eller fortelling om seg selv og hvilken type person en vil fremstå som ovenfor turistene. Dette trengs for å skape et bilde av seg selv slik at turistene lettere blir overbevist om at de ikke trenger å bekymre seg for noe. Noen av de vanligste tingene

en hører *jineter**s si til turistene er at de selv har vært i det landet turistene er fra, at en er profesjonell salsalærer eller danser eller profesjonell kunstner. Dette er ting som kan virke eksotisk for mange, og er gjerne ikke overraskende siden de befinner seg på Cuba og historiene bygger opp under romantiske stereotypier om det cubanske folk. *Los jineteros* har også, som alle andre mennesker, sin egen personlige historie som de ikke forteller til alle, men forteller til de menneskene de anser som venner og folk som de er komfortabel sammen med. Dette er den personlige delen av seg selv, som de kanskje unnlater å fortelle turister og folk de ikke har nære, personlige relasjoner til.

3.7.1.1 «Pa' los extranjeros» - historier utad

En av de første situasjonene der jeg opplevde å bli fortalt en historie som var tydelig designet for at jeg skulle få en følelse av å ha noe til felles med en *jineter**, var første gangen jeg entret Habana Vieja via den travleste gaten i Havanna og kanskje på hele øyen. Jeg gikk sammen med min far og med ett kom det et hyggelig par bort til oss. Jeg hadde lest meg opp og visste at det fantes noen «luringer» i Gamlebyen, var hyggelig og svarte dem, men var litt skeptisk. Vi holdt samtalen gående, og han ene fortalte meg at han hadde en bror som var danselærer i Norge, i hovedstaden som han ikke helt husket hva het. Vi snakket videre om dette helt til vi kom til en restaurant og bar og paret foreslo at vi skulle være med inn dit, fordi akkurat den dagen var det rom- og sigarfestival. Jeg må nevne her at det hver dag er rom- og sigarfestival i Habana Vieja dersom en møter på *jineteros*. De smilte og lo og prøvde å få oss med inn. Vi fortalte dem at vi hadde tenkt oss et annet sted og gikk videre. Utrykkene i ansiktene deres falt helt sammen, og de så plutselig ikke ut som to hyggelige cubanere som en gjerne ville blitt med på rom- og sigarfestival. Jeg merket meg denne historien om broren som liksom var danselærer i Norge, og det ble en historie jeg hørte fra flere hold om og om igjen og jeg ble fort ganske lei av å høre det. En gang var det en person som gjorde en liten feil og glemte å spørre meg hvor jeg var fra da han fortalte meg om sin bror eller søster som var danselærer i mitt land, og at han selv hadde dratt på besøk og at det var så fint. Jeg ble nysgjerrig og spurte ham dermed hvor jeg var fra. Dette kunne han ikke svare på, og gikk litt flau videre – kanskje til neste blonde eller lyse menneske han så.

Jeg ble vitne til flere av disse historiene designet for turistene, siden mange ville fortelle meg hvor de hadde vært og at de likte veldig godt mitt land. Men jeg fikk også etterhvert med meg hvordan mine egne bekjente fortalte sine historier til andre turister. Det er ofte mange av de samme historiene som går igjen – danselærer, salsalærer, spansklærer etc. Etterhvert hørte jeg også

hvordan de selv slet med å holde fasaden oppe med turister som var i Havanna over en lengre periode og som rakk å stille spørsmål ved noen av historiene på de delene som kanskje ikke hang helt i hop.

En av historiene jeg opplevde å høre var sammen med Alejandro. Jeg hadde tilfeldigvis møtt på en hyggelig ung mann fra New Zealand, Richard. Vi avtalte å ta en kaffe i gamlebyen og ruslende i gatene møtte vi på Alejandro. Han var, som vanlig, bare ute og gikk og ble derfor med oss. De to fant raskt tonen og jeg hørte tidlig at Alejandro begynte å fortelle om seg selv som kunstner og om studioet sitt i Miramar. Der kunne han gjerne ta imot besøk for å vise frem all kunsten. Etter noen dager der vi tre hadde vært en del sammen begynte Richard å lure på hvorfor Alejandro aldri hadde penger med seg til å få betalt noe. Han spurte meg en dag om dette, og jeg kjente at jeg selv ble satt i en litt vanskelig situasjon. Jeg valgte å være lojal mot Alejandro som jeg hadde kjent såpass lenge og som hadde lært meg så mye, så jeg valgte å forklare at jeg ikke var helt sikker og brukte den klassiske frasen «*it's Cuba*» for å forklare dette. Dette er en forklaring som kan brukes på alt på Cuba, og en hører det gjerne flere ganger for dagen. Når noe er uforklarlig kan en bare si «*it's Cuba*» eller «*es Cuba*» og alle som kjenner til landet og hvordan det fungerer vil bare nikke og være enige.

Ved en senere anledning snakket jeg litt med Alejandro. Han forklarte meg hvor godt han likte Richard og at han syntes at han var en så kul type. Faktisk så snill og grei og real at Alejandro ikke hadde lyst til å *jinete* med ham. På denne måten valgte Alejandro å se på Richard som en venn og ikke som mulig inntektskilde fordi de kom så godt overens. På denne måten gikk Richard fra en utlending som kun fikk se Alejandro utenfra, fra et turistperspektiv, til å bli en venn med tilgang til Alejandros «andre side», hans personlige side.

3.7.1.2 «*I am a jinetero*»

Alejandro hadde over en periode snakket mye om denne flotte, utenlandske jenten som han virkelig trodde elsket ham og som han selv sa at han var så veldig glad i. Jeg skulle endelig få møte henne. Vi kom godt overens, men hun var ikke klar over hva Alejandro gjorde som gjorde at han av og til hadde penger og så plutselig ingenting, nemlig å *jinete*. Alejandro hadde fortalt meg om en av de første gangene de hadde hengt sammen og hvordan han hadde hatt penger til å ta henne med til stranden i bil i stedet for buss, og kjøpt drikke og mat og også kunne betale for aktiviteter som

selges på stranden. Alt dette hadde Alejandro betalt for, men ikke fortalt henne at han denne dagen brukte alle pengene han hadde. Han fortalte meg at hun fikk et inntrykk av at han var noen slags form for «konge» med så mye penger, mens han skammet seg litt og gruet seg til tiden som kom etterpå da han måtte fortelle at han ikke hadde mer penger. Vi tre gikk rundt i gatene i Havanna og endte opp på Malecón, der vi møtte noen andre kjentfolk. Alejandro trakk meg da til side og fortalte meg at han ville fortelle sin kjære om hva hans arbeid gikk ut på og om ikke jeg kunne være snill og være med å forklare og betrygge henne litt. Jeg svarte at jeg ville prøve å hjelpe ham med dette. Vi gikk et stykke bort fra de andre og satt oss ned da han så på henne og sa at han ville fortelle henne noe. Hun hadde allerede uttrykt at hun fant det litt vanskelig å stole på folk på Cuba, så jeg kjente at jeg ville hjelpe Alejandro å forklare at han er en god person som har et yrke som ikke alltid blir sett på som helt ærlig.

I am a jinetero. Hun visste ikke hva dette var eller innebar og ble med en gang skeptisk, så Alejandro måtte prøve å forklare det på en ordentlig måte. «Jeg jobber med turister, med å tjene penger på turister», sa han. Hun hadde hørt om dette, men i tydelig negativ forstand. Skepsisen hennes vokste og jeg kjente at jeg ville prøve å forklare dette nøyere, å skape en forståelse ved å gi eksempler på forskjellige måter å være *jinetero* på, og at Alejandro ikke er en av de som driver med de «hardere» formene for *jineterismo*. Jeg prøvde å forklare henne hvordan det cubanske systemet er komplisert og at det er vanskelig å få seg jobb, noe som gjør at de pengene en kanskje har tar slutt på få dager. Jeg ville også forklare at arbeidsmarkedet er spesielt komplisert for en som Alejandro som er afro-cubaner med dreadlocks, tatoveringer og piercinger.

3.8 *Machismo vs jineterismo – motstridende roller*

Stoltheten ved å være en *macho* mann og det å kunne spandere og ta vare på kvinnene står sterkt i det cubanske samfunnet, men det er i sterk kontrast til hva *los jineteros* holder på med. *Machismo* på Cuba og blant mange av mine informanter går ut på at mannen skal være den som leder og bestemmer og den som helst skal kunne tjene til livets opphold og til å holde sin kvinne og sin familie gående økonomisk. *Machismo* er et tydelig fenomen på Cuba, og også et fenomen som er svært merkbart dersom en bare er ute og går en tur gjennom Havannas gater. Tilrop og plystring, såkalt «*catcalling*», er vanlige lyder i gatene sammen med de bråkete eksospottene på de gamle bilene og barna som leker. *Machismo* er en idealmann som henger igjen på Cuba etter Spanias tid som koloniherrer. Det går ut på at en mann skal være hypermaskulin, viril, aggressiv, sterk,

paternalistisk, seksuelt dominant etc. Det vil også inkludere ideen om kvinnens jomfruelighet og trofasthet til sin mann (Kirk 2011). Dette er forventninger ofte stilt til menn over hele landet. Menn lever på flere måter med presset og forventningene fra to store, men også motstridende, fenomener på Cuba, nemlig *machismo* og Che Guevaras *hombre nuevo*. I tillegg har *jineteros* også en type stolthet over å være en som klarer å *jinete* bra nok og som klarer å få folk til å spandere på seg. Kvinnene står også i motstridene forventninger. De er forventet å leve etter konseptet om *el hombre nuevo*, det å bidra til samfunnet ved å arbeide, slik en god cubaner skal gjøre. Familiene vil også ofte kreve at en unge kvinne i familien bidrar til økonomien og jobber med å skaffe mat på bordet. De lever også i en forventning til dem som kvinner at de skal være «gode kvinner» og dermed, blant annet, skal kunne lage mat, passe barn og tilfredsstille sine menn, som vi kan se igjen i Kirk (2011).

Forventningene som kommer på individplan, som verdier og idealer knyttet til *machismo* er det mine informanter kjenner spesielt mye på og som de forholder seg aller mest til. Det er presset om å være en skikkelig mann, en forførende mann, en mann som kan ta sin kjære med ut og også kunne betale for det. Dette strider mot levemåten og mulighetene til de fleste av mine informanter, som lever med å gjøre nettopp det motsatte. De tjener penger på at det motsatte kjønn tar dem med ut og betaler for dem. Dette er noe som skaper motstridende følelser hos mange. På den ene siden en følelse av suksess dersom en er vellykket *jinetero* og enkelt får tak i mange kvinner som gjør at en tjener mer, og på den måten tjener til å kunne spandere noe på noen. Mens på den andre siden kan det innebære en følelse av tapt maskulinitet og et tap av stolthet ved at en ikke selv klarer å ha et utgangspunkt der en kan betale dersom en tar med en jente ut på en drink eller en middag. Her kommer også den antatte forestillingen om det andre kjønn inn.

Mange cubanske unge menn forteller ofte hvordan de ikke kan være sammen med cubanske jenter fordi de forventer for mye av en mann. Mange har ikke mulighet til å leve opp til forventningene til de cubanske kvinnene som innebærer at en mann skal kunne kjøpe ting til dem og ta dem med ut på fine restauranter. Disse forventningene er harde å oppfylle når prisene på Cuba er så høye, sett fra en ordinær cubaners perspektiv. Prisene vil ikke bli sett på som like uoppnåelige dersom en går på en klassisk cubansk *paladar*, men det vil fremdeles koste en mann mye å kunne betale for to, når en vanligvis kanskje ikke har penger til å betale for selv. Derfor vil en cubansk ung mann ofte satse på kvinnelige utlendinger som gjerne ikke har den samme oppfattelsen av at en mann

nødvendigvis må betale for alt når en er i et forhold. Dette er igjen risikabelt fordi en ofte på et tidspunkt må forklare seg, slik som Alejandro, at en vanligvis ikke har penger selv. Da kan det gjerne bli satt spørsmål ved forholdet og det kan by på vanskeligheter.

Det er derfor mange *jineteros* som føler en viss skam i det å være avhengige av kvinnelige turister for å tjene penger i det hele tatt, og det blir ikke lettere dersom en oppnår et nære forhold til turistene en har med å gjøre. Det å skille profesjon og følelser er ikke lett for de fleste, noe jeg vil se på og diskutere videre i kapittel 4. *Jineterismo* er på mange måter knyttet til og forbundet med en viss skam, men kvinner opplever ofte dette på en helt annen måte enn det menn gjør.

3.9 *Jinetera*

Det finnes en straff eller korreksjon dersom en kvinne skulle bli mistenkt for å være *jinetera*. Dette er bare rettet mot kvinner ettersom myndighetene ikke ser eller er overbevist om at menn som leter etter kvinner er et like stort fenomen som kvinner som leter etter seksuelle eller romantiske forhold med utenlandske menn. Jeg vil argumentere for at noe av grunnen til dette kan være dikotomiene *macho/feminin* som historisk sett kan bli sett i sammenheng med å være henholdsvis mektig/underdanig. Kanskje det kan sees på som at dersom en cubansk mann har en utenlandsk kvinne vil «makten» fremdeles ligge i cubanske hender. Mens dersom en cubansk kvinne er sammen med en utenlandsk mann vil makten ligge i hendene på en som kommer utenfra. «...there is less political and cultural condemnation of male sex workers because 'no autonomy has been lost, and symbolically at least no Cuban body has been defiled'» (Cabezas 2004:22). Cabezas skriver også at det handler om at lokale menn erobrer kroppene til kvinnelige innvandrere, og dermed ikke andre veien. For en mann vil dette bli sett på som en seier og ikke et nederlag. Dette er symbolet på en ekte mann, en sann revolusjonær. Det er også ofte slik at menn som «jakter» på kvinner blir sett på som mer naturlig og mer vanlig og kan derfor være noe mange ikke vil assosiere med arbeid og en måte å tjene penger på.

Myndighetene opererer med en slags korreksjonsinstitusjon for kvinner der de blir plassert for å lære seg hvordan å være en god kvinne, en god revolusjonær og en god cubaner. Denne institusjonen er for kvinner som blir betraktet som en trussel mot Cubas ideal for hva det er å være en god cubaner, nemlig *jineteras*. Denne institusjonen slipper man ikke ut av før man får lov, og de får ikke forlate området. Det blir ikke ansett som et fengsel, men det vil på mange måter fungere

som et. De kan sitte inne her i opptil fire år (Cabezas 2004:19-20). Det er derfor risikabelt bare å bli mistenkt å være en *jinetera*, uansett om en er det eller ikke. Lengden på tiden en sitter inne kommer an på hvor godt en kan bevise at man er rehabilitert og ikke vil utgjøre noen form for trussel i samfunnet. En kan få en advarsel hvis man blir mistenkt for å være *jinetera* uten at det skjer noe der og da, men dersom en får advarsel nummer tre blir en hentet til korreksjonsinstitusjonen. Det at en får advarsler og å bli mistenkeliggjort gjelder også for menn, men de havner i fengsel. Politiet vil operere med mer håndfaste bevis for å slå fast at *el jinetero* har hengt sammen med flere turister tidligere. Slike håndfaste bevis er ikke påkrevd for å plassere kvinner i rehabiliteringsinstitusjon. En kvinne risikerer derfor ofte mer dersom hun blir mistenkt for å være *jinetera* og det er også skambelagt i høyere grad å være *jinetera*.

3.10 Kapittelsammendrag

I dette kapitlet har jeg forklart utdypende om det å være *jinetero*. Jeg har forsøkt å skape en forståelse av hva de gjør, hvem de leter etter, hvordan de tjener penger på å *jinetear* og hva de eventuelt gjør med pengene de tjener på dette. Jeg har forklart hvordan priser og markedet opererer annerledes ut ifra hvem målgruppen er, blant annet med priser for turister og priser for cubanere. Jeg har også prøvd å vise hvordan en *jinetero* må opptre og skape historier i forhold til turistene de må forholde seg til og hvordan dette kan skape indre konflikter med tanke på sannhet og oppspinn og hva som eventuelt skjer dersom en turist begynner å grave i historiene de blir fortalt av *los jineteros*. Her eksemplifiserer jeg med Alejandros historie om da han skulle fortelle sin kjære om at han er *jinetero* og åpnet seg totalt ovenfor en turist. Til sist har jeg vist hva som vil være resultatet av at myndighetene eller politiet får inntrykk av at en kvinne driver med *jineteterismo*, hvordan de sees på og straffes annerledes enn mannlige *jineteros*. Mye tyder på at det cubanske samfunnet fortsatt er sterkt preget av *machismo* og at landet på flere områder fungerer som en patriarkalsk institusjon.

4 Kapittel 4.

4.1 Stereotypier

I dette kapittelet ønsker jeg å belyse hvordan *jineteros* utnytter og bruker stereotypier om cubanere til egen gevinst som *jinetero*. Jeg fokuserer også på utfordringene mange *jineteros* sliter med i forhold til at de må skape et bilde av seg selv i forhold til turister, og hvordan de må være nok cubanske men samtidig nok utenlandske for å lettere skape relasjoner og forhold. Videre utforsker jeg hvordan de også utnytter stereotypier og forventningene mange turister har i forhold til det romantiske Cuba, Havanna og cubanere. Her vil jeg vise kontrasten til den siden av Cuba og Havanna som mange turister ikke får muligheten til å se. Videre vil jeg forklare, gjennom Goffmans (1992) perspektiver, hvordan mange cubanere og *jineteros* påtar seg roller og derfor, gjerne daglig, opplever å stå overfor rollekonflikter. Mange mennesker ser på *los jineteros* som «gatefolk» og de har derfor et dårlig rykte på seg. Arbeidsmarkedet viser seg også å skille på cubanere i forhold til hudtoner, men blant annet Daigle (2015) argumenterer for at «svarthet» på Cuba blir definert med tanke på flere faktorer enn kun fargen på huden. Dette vil jeg også skrive mer utdypende om i dette kapittelet. Ved at *jineteros* og mange unge cubanere stadig blir tilført, men også tilfører seg selv, stereotypier, gjør at deres forhold til kjærlighet og romantiske forhold vanskeliggjøres og stilles spørsmål ved. Jeg vil derfor avslutte kapittelet med å diskutere og forklare hvordan de selv opplever kjærlighet og utfordringene de står overfor ved at de ofte blir satt spørsmål ved fra flere hold, også av mange forskere.

4.2 *Viva Cuba Libre*

De fleste utlendingene jeg snakker med som får høre at jeg har tilbragt mye tid på Cuba og i Havanna spør meg aller først om forandringene. De forteller meg at de har så lyst til å reise til Cuba før det forandrer seg. Men hva er det de da forventer? Dersom en gjør et lite googlesøk på Cuba er det som vises først og fremst de gamle klassiske bilene, salsarytmer overalt, billige, gode romfylte drinker av diverse slag som man kan nyte i duften av cubanske sigarer. Det vises bilder av de kritthvite strendene, cubanske damer i flagrende kjoler som danser salsa og mambo, de gamle, fargerike bygningene i kolonistil, barn som leker i gatene og av noen av Cubas mange graffitibilder langs veggene av blant annet Che og Castro over det cubanske flagget. En ser bilder av glade barn som leker med gamle fotballer i fargerike gatene. En vil forvente å komme til et solrikt og varmt land der alle tar godt imot alle og stort sett er blide.

Che Guevara; Privat foto

Gateliv i Havanna; Privat foto

Fargerike hus og biler i Havanna; Privat foto

Når en kommer dit, vil en se at gatene ofte er oppkalt etter revolusjonshelter og en vil tydelig se at den store revolusjonen skal være sett på som Cubas redning. Dersom man går videre rundt i de største turiststrøkene vil en finne utallige souvenirsjapper der man kan kjøpe hatter og t-skjorter og alt hva man måtte ønske seg med det kjente bildet av Che på. På reisebyråene sine sider reklamerer de for gode bussforbindelser med aircondition, luksushoteller der en har tilgang på alt en måtte ønske seg og barene der det sies at Hemingway drakk sin *mojito* og sin *daiquiri*. Bare siden jeg kom til Cuba første gangen i januar 2017, og til siste gangen jeg besøkte Cuba sommeren året etterpå, har det blitt ferdigstilt to luksushoteller og påbegynt to andre. Dette er det romantiske bildet av Cuba, opprettholdt både av reisebyråer men også myndighetene og cubanere selv som jobber så hardt de kan for å skape et paradys for turistene og deres behov. På mange måter vil denne forestillingen av Cuba stemme, for dersom en lever som en turist på Cuba eller i Havanna vil man ha tilgang på omtrent alt man måtte ønske seg. Til og med luksusmat i et land der basismatvarer til tider er omtrent ikke-eksisterende.

Dersom en tilbringer nok tid i Havanna sammen med de smilende, dansende cubanerne rundt om i gatene vil det etterhvert vise seg en annen virkelighet om Cuba. Man vil kanskje oppdage at disse flotte, klassiske, amerikanske bilene er lappet sammen med gaffateip og bilmotorer fra gamle Ladaer som Cuba fikk inn under Sovjettiden. Ratt og girspaker er også flyttet over fra andre biler og flere billys er erstattet med gamle flaskebunner der det vanligvis er glass. Kanskje man også vil høre om hvor mange cubanere som faktisk dør hver uke som følge av at de flotte, sjarmerende,

gamle husene i kolonistil faller sammen grunnet myndighetenes neglisjering av behov for trygge, vedlikeholdte bosteder for cubanske familier, til fordel for en prioritering av nye, dyre og fine hotellene. Dette er ting man gjerne vil legge merke til når en går rundt omkring i byen og ser alle husene som er «bra nok» for å være *Casas Particulares*, hus for turister. Det blå ankeret og den ferskt malte fasaden vil fortelle at her er det rom for turister. En legger gjerne også merke til alle køene utenfor flere steder man ikke automatisk ville gått bort til. Alle cubanerne som står med *las libretas*, rasjoneringskortene, til seg og sine familiemedlemmer for å skaffe seg noen av basisvarene som alle cubanere er lovet fra myndighetene for at ingen skal kunne si at folk på Cuba er sultne. En vil kanskje også legge merke til *las guaguas*, de cubanske bussene som er fylt til randen av mennesker som aldri kunne tatt seg råd til å gå ombord på en av bussene med aircondition som det reklameres for. Ei heller ta seg en drink på de berømte stedene der en kan sitte i en av Hemingway sine stoler og drikke *mojito* eller *daiquiri*. Mange av de lokale, smilende cubanerne vil også ofte bli nektet inngang til steder som en turist kan nyte full tilgang til fordi det blir antatt at cubaneren ikke vil kunne betale for seg. Dette er ofte barer, restauranter og hoteller som kanskje, som, i motsetning til svært mange steder, har både såpe og toalettpapir på sine nyvaskede toaletter. Cubanerne har, på papiret, tilgang til hotellene og de andre turiststærene, men det at de ble gitt tilgang til slike sfærer er sagt å kun være en symbolsk gest fra Raul Castro sin side da han tok over etter Fidel Castro, fordi de fleste cubanere vil som oftest ikke ha råd til å kunne oppholde seg på disse stedene uansett.

Dette kan også sammenlignes med den symbolikken som ligger i at cubanere nå har lov til å reise ut av landet. Det eneste som hindrer dem, og dette står ikke i papirene, er at et pass koster omtrent 100 CUC, altså rundt fem månedslønninger for en statlig ansatt. Det er heller ikke, fra myndighetenes side, snakket så mye om at enhver cubaner som forlater landet uten arbeids- eller studentbegrunnelser, må få en invitasjon fra den personen som vil være økonomisk ansvarlig for dem, dersom noe skulle hende dem. Det blir heller ikke snakket så mye om at det å skaffe seg visum ut av Cuba ofte ender i et *nei* når de møter opp på den aktuelle ambassaden. Det blir sagt at dette er fordi det blir sjekket om en har nok ting som vil «binde» personen til Cuba, som for eksempel familie, arbeid, eiendom osv. Dersom en person blir sett på som bundet til landet, vil de lettere få tillatelse til å forlate det. Denne personen vil bli sett på som en som sannsynligvis vil returnere fordi han eller hun har mye å komme tilbake for.

En vanlig cubansk bakgård - Habana Vieja; Privat foto

La guagua; Privat foto

Dette er ikke skrevet eller poengtert for å skape et negativt bilde av Cuba, men heller for å vise at hele landet står og vipper med tanke på hvor fokuset skal ligge – enten satse på turister eller på cubanere, penger eller sitt eget folk. På samme måte som så mange cubanere opplever et ønske om å være noe annet, å være utenlandsk i dette (på så mange måter) fantastiske landet, så føler de fleste samtidig stolthet av å være cubaner. De vipper mellom stoltheten av å være cubaner og ønsket om å ligne en ikke-cubaner eller en cubaner uten økonomiske problemer. Ingen har lyst til å bli sett på som en fattig, stakkarslig cubaner, og etter å ha sett alt turistene har tilgang på, skaper en vilje til å gå til anskaffelse av materielle ting. Disse tingene vil gjøre at en selv, og alle andre rundt seg, vil få et inntrykk av at man er en cubaner som klarer seg fint. Det er her jeg mener at det på mange måter er lett forståelig at folk tyr til *jineterismo*. De vil også, slik som også landet gjør, merke at de må streve med balansen mellom det å være en nok utenlandsk og nok cubansk. Å kunne tiltrekke seg turister med sin cubanskhet, men også kunne tilby dem hoteller og tjenester som gjerne kan sammenlignes med hotellene i en hvilken som helst annen storby i verden. Noen har også sammenlignet det myndighetene gjør med det *los jineteros* gjør, og dermed har myndighetene blitt anklaget for å drive med *jineterismo*. De bruker, som *los jineteros* gjør, også alle mulige midler de har tilgjengelig for å tiltrekke og lokke til seg turister for å kunne skaffe seg tilgang på dollar og «hard currency».

4.3 Kunsten å balansere

På mange måter opplever mange cubanere og spesielt *jineteros* å måtte balansere mellom Cuba og «vesten», det å spille på sine mest cubanske trekk og det å samtidig ta til seg nok av den «vestlige»

klesstilen, politikken, kunnskapen, holdningene, musikken etc. De må ikke være for cubanske og «fremmede» for besøkende utlendinger, men de må heller ikke være for «vestlig» og dermed bli mindre interessant for en turist. Derfor må de bli flinke til å spille på hva de tror at turister og utlendinger forventer av dem som cubanere, altså de må ta i bruk cubanernes egne stereotypiske tanker om holdningene og forventningene turister har til Cuba og cubanere, men også sine egne stereotypier om seg selv som en cubaner. Altså strever de med forventninger og stereotypier i alle retninger, også stereotypier de selv har om seg selv.

For å være en vellykket *jinetero* må en klare å skape kontakt og interesse hos turistene. Det er her de må skape seg selv om til og presentere seg som en klassisk cubaner, slik turistene ønsker å se. I tillegg må de også kunne spille på sine internasjonale sider, for eksempel engelsk eller fraser fra andre språk, kjennskap til internasjonal mote, aktuelle politiske hendelser og problemstillinger blant annet. De må altså, til tross for begrenset tilgang på internett og dermed internasjonale nyheter og hendelser, skaffe seg og sikre seg en slags kontroll på hva det er som skjer.

Det å ha en god klesstil som er populær utenfor Cuba skaper et bilde av en moderne cubaner. Mens de i tillegg til å være en moderne cubaner med et øye for internasjonal mote, må de også fremstå som så cubanske at de tiltrekker seg oppmerksomhet fra turistene som oftest, er på Cuba nettopp for å oppleve «det cubanske». Dette er en av grunnene til at det å ha dreadlocks har blitt en svært populær stil blant mange *jineteros*. Dreadlocks er en type frisyre som i årevis har vært *eksotifisert* og forbundet med gyngende reggae-rytmer, palmer og varme sommernetter. Den kjente reggaeartisten Bob Marley fra Jamaica har hatt mye å si for hvorfor og hvordan denne stilen ble særlig populær. Det kan også kanskje sees på som noe rebelsk, med Bob Marley sine sanger blant annet om frigjøring av «svarte» og avskaffing av slaveri. Dreadlocks har dermed blitt et slags varemerke for de karibiske øyer. Det å ha dreadlocks, i tillegg til en vestlig og moteriktig klesstil, er faktorer som lokker mange turister til *los jineteros*. Jeg har møtt flere unge menn som arbeider med å feste dreadlock-forlengelser på mange av *los jineteros*, og det ligger mye penger i dette yrket i og med at hår er kostbart. Det blir billigere dersom en har langt nok hår til å få tvinnet sitt eget hår til å bli dreadlocks. De jeg kjente hadde ofte små plastikkposer med dreads i forskjellige svart- og bruntoner slik at de kunne finne den fargen som passet aller best med kunden sin naturlige hårfarge. På grunn av prisen på dreadlocks vil mange som har fått dem festet på være svært opptatt

av å ta vare på og vedlikeholde håret sitt. Med «rett» klesstil, politikk, språk og frisyre etc. vil det raskere skapes tillit og vennskap til turistene.

4.4 Streben etter det ikke-cubanske

For noen er det viktigst å se mest mulig ut som en ikke-cubaner. Tidlig i feltarbeidet møtte jeg en type som gikk med på vise meg rundt i byen og hjelpe meg med å skaffe meg et cubansk kontantkort til telefonen min, noe som kan være et prosjekt fordi en kun kan kjøpe det på enkelte steder. Jeg reagerte litt på hvordan han var kledd, og etter en stund med småprat spurte han meg om han så ut som en afro-amerikansk kjendis. Jeg visste ikke helt hvor enig jeg var, men jeg nikket og smilte. Han fortsatte å snakke om og spørre meg om hvor amerikansk han så ut. Han hadde store hodetelefoner og store mørke solbriller sammen med store halskjeder av falskt gull og en hatt. Han hadde til og med satt inn en gulltann eller to.

Et annet eksempel på et lignende valg av stil opplevde jeg en kveld jeg skulle ut på en bar sammen med min venninne Rosa. Hun er en veldig vakker, mørk jente på omtrent samme alder som meg. Kanskje en jente som lett ville blitt antatt for å være *jinetera* i politiets øyne. Hun er også svært flink til og glad i å pynte seg. Først dro vi sammen til Malecón der vi møtte noen andre venner. De kommenterte at Rosa ikke kunne kle seg så pent når vi skulle ut på det stedet vi skulle. Man måtte kle seg mer som en «hipster», ikke bry seg for mye om hva en hadde på seg, og de pekte på sann som jeg hadde kledd meg (som ikke er så glad i å pynte meg). Hun forsvarte seg selv med at hun var overbevist om at folk kom til å like henne slik hun hadde kledd seg. Vi satt sammen med dem en stund før vi fant oss en taxi og tok turen mot denne baren. Vi gikk inn, to gode venninner som bare ville kose oss, ta en drink eller to, se på kunst og kanskje møte noen kjentfolk. Vi gikk mot den ene baren for å kjøpe oss noe å drikke, og der blir vi stoppet i køen av en gjeng med unge afro-amerikanske menn. De spurte oss pent hvor vi var fra, og jeg, som kunne svare på flytende engelsk, svarte Norge. De så overrasket på oss begge, men ble overbevist om at vi var to utlendinger sammen ute på byen. De komplimenterte Rosa for at hun så ut som en afro-amerikansk kjendis. Hun røpte seg da hun skulle snakke engelsk, men hun var strålende fornøyd i lang tid etterpå for å ha fått disse komplimentene og snakket om det ved flere anledninger senere. Et av hennes store forbilder er den kjente afro-amerikanske hip-hop artisten Beyoncé.

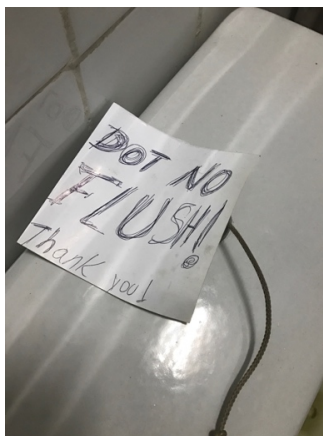
Ved flere anledninger i løpet av mine opphold observerte jeg at for mange er det viktigere å se ut som om en har penger enn det å faktisk ha det. Dette gjør at flere kjøper ting, klær, sko og smykker for å fremstå som personer med mer penger enn de egentlig har. Jeg var ute og vandret en ettermiddag og bestemte meg for å banke på døren til Rosa og hennes familie. De kom og åpnet og ba meg pent inn for å vente, for Rosa skulle komme snart. Etter en liten stund kom hun ut fra rommet sitt og spurte om jeg ville være med til frisøren, for hun hadde endelig skaffet penger til å sette i nye hårførlengelser. Jeg ble med henne, og etter omtrent to timer med frisører som også var fascinert av mitt fine, tynne blonde hår og «mangel» på øyenbryn, var vi klare til å betale. Det viste seg å koste hele 20 CUC. Dette betalt av en jente som har en familie der kun ett familiemedlem har arbeid. Jeg spurte henne hvorfor hun prioriterte å ordne håret sitt i stedet for at hele familien kunne spise i en god periode fremover. Hun mente at det var veldig viktig for henne å se bra ut. Jeg tror at dette kan ha å gjøre med at det kanskje vil være lettere å møte turister som en kan tjene litt penger på dersom en ser stelt og pen ut. En cubaner som ser litt slitt og dårlig stelt ut vil ikke virke like tiltrekkende på de fleste turister som kommer til Cuba, og kanskje spesielt ikke for dem som kommer for å møte unge, vakre, cubanske jenter. De skaper et inntrykk og en forestilling om seg selv som ikke speiler den virkeligheten de fleste lever i. Dersom en ser Rosa på gaten eller ute på bar vil en ikke anta at hun bor slik hun gjør. Med tre generasjoner som bor i en liten leilighet som, sist jeg var i Havanna, verken hadde tilgang på elektrisitet eller vann.

Jeg tror at grunnen til at en del cubanere, og spesielt mørke cubanere, ønsker å fremstå eller blir glade for å bli forvekslet med afro-amerikanere er at det gir dem en slags anerkjennelse for deres arbeid for å fremstå på en slik måte. Jeg tror også at det å være antatt for å være en *extranjer** vil gi mange en følelse av å forlate den litt slitte cubanske tilstanden som mange vanligvis befinner seg i, både kroppslig men også med tanke på standard på hjemmet, tilgang på mat og tilgang på klær. Mange kjøper på mange måter et selvbilde og et uttrykk for ønsket livsstil. Dette kan forklare hvorfor så mange velger å kjøpe nye sko eller nye klær når de først har tjent en slant med penger, som for eksempel Alejandro som tjente 100 CUC på å selge sigarer til en europeisk ung mann, og det første han gjorde var å kjøpe seg et nytt par med joggesko for 100 CUC. Utenlandsk er for mange cubanere synonymt med rikdom og velstand, mens cubanskhet blir synonymt med mangelen på dette. Dette med mindre man ser på de stereotypiske faktorene som ofte trekker turistene til landet – «det eksotiske Cuba».

På samme tid vil mange passe på å holde på sin cubanskhet nettopp fordi de aller fleste av mine informanter og andre cubanere jeg har snakket med i løpet av mine opphold er svært stolte av å være cubanere. Dette uansett hvor kritiske de er til politikken og myndighetene. De er stolte av landet og dets folk, ofte med unntak av familien Castro og deres politiske elite. I et land som Cuba, der kontrastene er så store mellom de som har og de som ikke har, som blir forsterket av turisme og den cubanske eliten, vil det gjerne være naturlig at følelsen av å ikke ha tilgang på det de andre har vekker følelser og behov for å skaffe seg mer selv. En gang fortalte en bekjent meg dette; *"I love my country, the island, the people, but I hate the government. Sometimes I really understand terrorism. I could leave this island and bring everyone I love and like and just bomb the rest, with the government still here"*. Dette gjorde inntrykk og forklarte også hva jeg tror mange unge cubanere føler på. Kjærligheten for sitt land og sine folk, men en forakt for styresettet og myndighetenes kontroll.

4.5 Salsa, «cubañol» og sjarm

Oppførsel og ferdigheter, deres egen fremførelse, har altså mye å si for om de skal kunne klare å tiltrekke seg turister. Som jeg har vist her er det også viktig at en spiller på sin egen cubanskhet i et samspill med internasjonale trekk. En av de viktigste faktorene er sjarm, og en viktig måte å kunne sjarmere på med sin cubanskhet er dans og spesielt den klassiske salsaen. Det å kunne danse salsa eller rumba er en av de faktorene som trekker til seg mange turister, fordi det bygger opp under stereotypien og forventningene mange har til Cuba. Det er også dette det reklameres aller mest for når en leser turistbyråers beskrivelser av Cuba og Havanna. Dersom en ikke snakker så godt engelsk, eller kanskje ikke engelsk i det hele tatt, vil en ofte kunne gjøre opp for dette ved å kunne danse og bevege seg forførende. Språk kan også ha en betydning for hvordan man ønsker å fremstå ovenfor turister, som allerede nevnt. Mange turister som kommer til Cuba kan ikke spansk, og finner dermed en trygghet i å møte noen som kan kommunisere litt på engelsk. Det er derfor mange *jineteros* som prøver eller vil ta engelsktimer eller lære seg engelsk på egenhånd ved å se på engelske og amerikanske filmer og serier med engelsk språk og helst med spanske tekster.

Dot no flush! Thank you - Vespa bar; Privat foto

I tillegg er det også en sjarm å ikke kunne alt for godt engelsk, for å fremdeles holde på sin eksotiske cubanskhet og ikke gjøre seg selv for «lik» turistene og for vestlig. Med dette kommer litt sjarmerende spanske ord inn i samtalen. Kroppsspråk blir mye brukt i form av miming av ord og ting, noe som også kan hjelpe med å gjøre samtalen morsom og trygg med latter. Så med litt engelsk og salsa anser de selv at de har gode muligheter til å få kontakt med og videre sjarmere mange turister. Måten *los jineteros* ofte bruker spansk på når de har å gjøre med turister, er å snakke over hodene på turistene for å planlegge kvelden og videre planer for dagene fremover. Når de snakker om turistene mens turistene er tilstede passer de på å snakke fort og på sin mest cubanske spansk for å være sikker på at det er vanskelig å bli forstått dersom turistene ikke kan veldig godt spansk, spesielt cubansk spansk, som ofte kalles *cubañol*.

Alejandro er en av de som synes det er kjekt å late som om han ikke kan noe særlig engelsk. Dette tror jeg kan være av to grunner. Den første er at mange synes det er sjarmerende med en helt «ekte» cubaner, for de fleste turister er ofte forberedt på at ikke mange mennesker på Cuba snakker godt engelsk. Det andre kan være at ved å fremstå som om han ikke kan engelsk, vil turistene snakke mer åpent seg imellom og han vil kunne lytte til hva de egentlig mener og prater om uten at de er klar over dette. Dette har jeg selv også fått bruk for med tanke på at mange ikke automatisk tenker at jeg snakker og forstår spansk.

Daigle (2015) skriver om hvordan mange turister kommer til Cuba nettopp for å søke selskap med en cubansk mann eller kvinne. Hun nevner videre at mange cubanere derfor vil komme til å uttrykke sin seksualitet enda sterkere i møte med utlendinger. Når de derimot møter på turister som

i utgangspunktet ikke er på Cuba for å ta del i den seksuelle kulturen, vil noen cubanere bli litt satt ut. “This production of the Cuban as both desirable and sexually energetic has become something of a self-fulfilling prophecy: foreigners come to Cuba for its renowned sensuality and the Cubans who seek them out become all the more sensual in the knowledge that it is expected of them.” (Daigle 2015:7-8).

I mye av litteraturen om Cuba jeg har lest har jeg notert meg at de fleste som skriver om stereotypier av cubanere og afro-cubanere ofte handler om seksualitet og maskulinitet. Om hypervirilitet og stereotypien om svarte/mørke menn med store peniser. Dette går også igjen i faglitteraturen. Jeg vil argumentere for at dette ensidige fokuset på stereotypier om cubanere på sin måte er med på å reprodusere disse stereotypiene. Dette betyr ikke at en totalt skal se bort fra slike stereotypier, men at det er behov for en større, bredere og dypere forståelse for dette. Det er ikke en absolutt slutning og det trengs flere alternative forståelser og tolkninger, og cubanernes egne stereotypier spiller også en viktig rolle. Dette betyr ikke at ingen cubanere og *jineteros* spiller på sin seksualitet, men de fleste av mine informanter spiller på andre stereotypier, noe som har gjort at jeg har fått en annen forståelse for hvordan de selv tenker om cubanske stereotypier og om cubanernes stereotypiske forståelser for hva turister på Cuba venter seg av cubanere.

4.6 Sjonglering av roller

På mange måter kan en koble *los jineteros* sine hverdagslige liv på gaten og deres forhold til turister til Goffmans (1992) ide om situasjonsdefinisjon. Det at vi mennesker til enhver tid i møte med andre mennesker har et behov for å forstå anledning og kontekst og hvilken rolle vi selv skal spille i forhold til dette. Vi må også se an hvilke roller de vi møter har i samme anledning; «...hva vi skal gjøre relevant hos dem og oss selv. Det gir oss også *tolkningskjema* for hva som skjer og retningslinjer for hva som sømmer seg» (Goffman 1992:8). Goffman argumenterer for at det er på bakgrunn av dette at våre samhandlinger styres. Det at en selv går inn i forskjellige roller i ulike kontekster og også selv styrer hvordan man skal fremstå, altså skaper roller basert på situasjoner, kan sterkt relateres til *los jineteros*, som i veldig mange situasjoner må lese sin medspiller for deretter å tre inn i en rolle som virker overbevisende. Dette illustrerer Goffmans poeng om at alle er aktive, og ikke passive, aktører i å skape sin egen rolle i de situasjoner som oppstår og som man erfarer.

Goffman tar også for seg en situasjon som mange opplever og som kan oppstå når man går veldig aktivt inn i en spesifikk rolle, nemlig rollekonflikt. Jeg vil argumentere for at dette kan være gjeldende for *jineteros*. Når man sjonglerer mange roller kan det etterhvert bli vanskelig å opprettholde det en har skapt. Jeg vil vise tilbake til Alejandro da han møtte Richard og hvordan han begynte å stille spørsmål ved Alejandros historier. Dette skjedde fordi Alejandro lot Richard komme litt mer inn på seg enn det han vanligvis vil gjøre med turister, og dermed begynte løgnene og de litt underlige historiene å virke svake, og «... avsløring av forskjellige slags hemmeligheter kan true ens opptreden på forskjellige måter» (Goffman 1992:119). Goffman tar for seg såkalte «dunkle hemmeligheter», som han argumenterer er hemmeligheter som en gruppe holder for hverandre, fordi det ikke stemmer overens med det bildet og den rollen man ønsker å opprettholde i forhold til medspilleren, som for eksempel illustrert ved *los jineteros* sine roller ovenfor turistene de møter. Han mener også at de som opptrer, aktørene, i dette tilfellet *los jineteros*, alle er klare over hvilket inntrykk de har lyst til å gi utad, til turistene, og de besitter også kunnskap om dette «spillet», i motsetning til turistene. Turistene sitter kun på kunnskap og informasjon de har blitt gitt, «det de har fått lov til å oppfatte» (Goffman 1992:122). Han nevner at de mest påfallende selvmotsigende rollene er sannsynligvis de som fører en person inn i en situasjon i noe han kaller «falsk forkledning». Dette er situasjoner som *jineteros* til daglig utsetter seg for når de skal fremstå på en spesiell måte i forhold til å imponere de turistene de møter.

4.7 “*Nivel de cultura*”

«Throughout Latin America and the Caribbean, complex classifications of color are linked with expectations regarding education, social status, and value» (Roland 2011:6-7). Som Roland også nevner vil noen afro-cubanere bli sett på som middel- eller overklasse, og vil ofte bli sett på som eksepsjonelle og dermed som sosialt «hvite» eller «hvitliggjorte» (*whitened*). Hun nevner også en analyse av oppfattelse av «svarhet» i New York, der funnene var at utdanning, inntekter og arbeid var noen av de definerende egenskapene for hvordan en opplever «svarhet» (*blackness*). Det går også ut på hårfrisyre, hvordan en går, snakker, står, hvordan en kler seg osv. (Jackson 2011:148 i Roland 2011:7). Roland (2011) skriver også at sosial makt, overklasse og privilegier er alle ting som er assosiert med hvithet og «hvitening», mens «*blackness*» er assosiert med fravær av privilegier, lavklasse, politisk og posisjonelt maktløse, og «lav kulturelt nivå» (Roland 2011:23). Dette kan vi se igjen i Daigles (2015:176) forklaring av det hun kaller «*nivel de cultura*» (kulturelt nivå). På Cuba, ved å ta utgangspunkt i dialekt, kruset hår, mørk hud og aksent fra *el Oriente* (øst-

Cuba) vil en bli sett på som en med lavt «*nivel de cultura*», det vil si lavt «kulturelt nivå». Cubanere har formet sine egne stereotyper om andre cubanere fra andre deler av landet og alle snakker også om sitt eget sted som det beste. Dersom man har en mer formell måte å snakke på, blekere hud, rett og spesielt blondt hår og aksent fra Havanna blir en sett på som en av «det høyeste kulturelle nivået». Som Daigle nevner videre vil dette ha direkte konsekvenser for hvem som blir valgt til lukrative jobber som for eksempel den aller mest attraktive – nemlig i turistsektoren (Daigle 2015:176).

Når cubanerne i Havanna snakker om folk fra andre provinser, snakker de også ofte som om «de andre» alltid er verst. Det fnyses gjerne dersom det er snakk om en person som ikke er fra Havanna, ikke en ekte *habaner**. Dersom noen skulle gjøre noe som blir sett på som underlig eller unormalt vil mange *habaneros* ofte skylde på at denne personen mest sannsynlig ikke er fra Havanna og gjerne er fra *El Oriente*. De som oppholder seg i Havanna, men som ikke er derfra, vil ofte prøve å forklare seg som «ordentlige» personer. Mange av de kjenner at de må forsvare og legitimere sin identitet som en ikke-*habaner** i Havanna. De blir også fort sett på som lykkejegere, som folk som kommer til Havanna for å søke lykken i en by mer fler turister. Med dette blir de og lett ansett for å være *jineter**s. Og hvis det er noe som blir ansett som verre en *jineteros*, så er det *jineteros* som ikke engang er opprinnelige *habaner**s.

Som nevnt tidligere blir den hvite eller lyse cubaneren sett på som en person med *buena precencia* og vil dermed ha tilgang på front stage-jobber i den formelle delen av turistsektoren, mens mørkere cubanere lettere vil få tilgang på *eksotifiserte* underholdningsjobber eller vedlikehold «bak scenen». Cabezas (2004) nevner at flere av hotellene som befinner seg langs den kjente og populære stranden Varadero, noen timer øst for Havanna, får sine ansatte trent opp på et opplæringscenter for turisme. Dette senteret har strenge fysiske krav når det gjelder utseende på «deltakerne» blant annet når det kommer til høyde, alder og vekt. De må være unge, attraktive og i god fysisk form. Arbeid delegeres og organiseres også med tanke på kjønn og rase. Dette er noe som videre fører til segregasjon i arbeidet. «While most of the front desk workers are lighter-skinned Cubans, entertainment workers and back-kitchen help are mainly black» (Cabezas 2004:12). Når en selv går rundt på forskjellige steder i turistområdene i Havanna vil en kunne se det samme. Som oftest er de en møter attraktive, unge cubanere og ofte menn. Og dersom en tar turen på et av toalettene på de fleste av disse stedene vil en bli møtt av en eldre, ofte litt rund, mørk

dame som tar litt betalt for at en bruker toalettpapir og såpe. Disse tar som regel ikke del i noen tipsordning eller offisielle lønninger fra dette stedet, slik de andre arbeiderne gjør. Dette blir gjerne kalt «*pigmentocracy*». Denne måten å praktisere *pigmentocracy* på stemmer ikke overens med det bildet myndighetene ønsker å skape av Cuba.

4.8 «Los negros en la calle»

«Jinetero is not applied equally to all actors and behaviors in the informal economy because racist assumptions underpin the construction of jineterismo. Black Cubans are principally perceived as jineteros and jineteras, while light-skinned Cubans remain invisible and undistinguished in the world of jineterismo.» (Fernandez 1999 i Cabezas 2004:7).

Blant eldre, gjerne hvite cubanere er «*los negros en la calle*» et vanlig begrep. Det er direkte oversatt som «de svarte i gaten», men det de vanligvis sikter til når de snakker om når de bruker denne formuleringen er unge mennesker som for det meste holder til i gatene, kanskje de selger sko, klær eller andre ting, eller er ute for å finne turister. Dette er alle ting som kan gå under definisjonen å *jineteare*. De som driver med slike aktiviteter ute i gatene kan være alle farger, og det er ikke bare «svarte». Det at de bruker begrepet «*los negros*» (de svarte) kan tyde på at farge på Cuba eller i Havanna faktisk har å gjøre med både økonomisk, kulturell og sosial kapital, som Bourdieu argumenterte for at kan sees på som synonymt med makt (Bonanno 2018:2). En som henger i gatene kan være hvit, men siden han eller hun henger i gatene kan vedkommende bli sett på som «svartere» («*blackened*»), og dermed mindre sosialt akseptert.

I mitt nabolag, Centro Habana, er det veldig vanlig at alle typer mennesker henger ute i gatene, og jeg har, fra min balkong, kunne observere salg av klær, t-skjorter, bukser og flere andre ting. I andre nabolag, som Vedado og Nuevo Vedado, er det ofte ikke like mange som bare sitter ute i gatene. Jeg har bodd hos tre forskjellige familier, i tre ulike hus, og alle mine *Casa*-foreldre har brukt dette uttrykket *los negros en la calle*. Det er tydelig at de har et dårlig rykte på seg, og jeg har ved flere anledninger fått strenge råd om å passe meg for dem. Også ved flere anledninger på forskjellige restauranter og barer jeg har vært og hvor jeg er blitt kjent med de som jobber der, har de sett hvem som hilser på meg og kommer bort til meg og senere forteller meg at dette er mennesker jeg må passe meg for og ikke henge for mye med. Dette sier de uten at noen av dem kjenner noen av

folkene personlig, men de blir automatisk kategorisert som *los negros en la calle*. Det viser at det ble glemt at rasistiske tankeganger sitter igjen hos mennesker som har vokst opp med rasisme som noe «normalt». Det cubanske samfunn er ikke rasistisk på papiret, og rasisme «finnes ikke» offisielt. Rasisme er fremdeles sett på som et antirevolusjonistisk onde, og det ble erklært, av Fidel Castro, at alle skulle bli ansett som likemenn, og dermed trodde han at han endte rasisme i landet. Resultatet ble i stedet at folk ikke snakket høyt om dette, slik det de gjorde før Fidel. «Rase» var, og er fremdeles, et tabu og det var ikke tolerert som et tema som snakkes om eller en holdning en skulle gi uttrykk for. Dette kan en se igjen i De la Fuente (2001) som beskriver hvordan de fleste cubanere lar være å snakke om rasisme fordi de mener at det vil bryte med landets harmoniske tilstander. De siste årene har diskusjon om rasisme blusset opp igjen, og det er på vei til å bli et problem en snakker om og vil prøve å løse, til og med fra øverste hold. Dette ved at myndighetene sakte, men sikkert har startet å ta opp igjen temaet om rasisme og at dette er et samfunnsproblem man faktisk må finne en løsning på. Selv om rasisme nå får større fokus, er det langt ifra noe en prater løst og åpent om på gaten. Den brasilianske sosiologen kalte denne stillheten for «*prejudice against prejudice*», fordommer mot fordommer (De la Fuente 2001:29).

Det at «rase» og rasisme er noe en ikke skal snakke om eller gi uttrykk for merket jeg meg svært godt i den tidligere delen av mitt feltarbeid. Jeg kom til Cuba aller først med tanke på å studere rasisme i et kommunistisk land med store likhetsidealer og begynte å spørre meg rundt. Jeg møtte en av mennene som jeg hadde sett i nabolaget og spurte ham hvordan han opplevde og hva han tenkte rundt rasisme på Cuba. Han syntes dette var veldig rare spørsmål og spurte meg derfor hvorfor i all verden jeg ville vite det. Da jeg svarte at jeg hadde lyst til å finne ut mer om rasisme på Cuba, fikk jeg et hardt svar tilbake; at da kunne jeg like greit reise hjem igjen, for på Cuba fantes det ikke noe rasisme. Selv om rasisme ikke blir snakket så mye om, er bruken av raseterminologi tilstedeværende i de fleste cubaneres dagligdagse språk og cubanerne selv identifiserer hverandre ved å ta i bruk raseterminologi (De la Fuente 2001:30). Venner og slektninger kaller hverandre gjerne «*blanca*» (hvit) eller «*negrito*» (svart) osv.

Temaet mitt endret seg derfor til å handle hovedsakelig om *jineteros* og ikke bare rasisme, og fokuset ble annerledes. Jeg spurte senere i oppholdet mitt en annen cubaner, tydelig privilegert og med mye penger, om han opplevde rasisme i landet. Han ga meg det samme svaret, nemlig at her på Cuba fantes det ikke. Det kan være at han fortalte dette fordi han har økonomisk kapital og

dermed blir ansett annerledes enn andre, mer vanskeligstilte cubanere, men det kan også være at den generelle tausheten rundt temaet fikk ham til å svare slik han gjorde. Det kan også være en blanding av begge deler, med tanke på at en mer velstående «svart» cubaner kan være privilegert nok til å ikke måtte ta opp temaet rasisme som et problem, fordi han, på grunn av sin økonomiske situasjon kanskje aldri har opplevd rasisme selv. Min venn Alejandro derimot snakket mye og også relativt høyt om dette. Kanskje fordi at han, som en cubaner uten økonomisk kapital, opplever rasisme sterkere på kroppen og derfor må være en av dem som tar opp kampen mot rasisme ved å belyse at det faktisk finnes et problem i landet.

Jeg pratet på et tidspunkt med to unge menn som jobbet i baren på toppen av et av hotellene i Habana Vieja, gamlebyen, og jeg spurte dem om hva de tenkte om *jineteros*. De fortalte at de som tydde til *jineterismo* var for late til å studere eller å gjøre noe med den utdanningen de eventuelt hadde. De kunne jo bare få seg en ordentlig jobb, mente de. Jeg poengterte derfor at kanskje det ikke er like lett for alle cubanere å få seg en jobb i turistindustrien, der en tjener litt penger i motsetning til pengene man tjener i statlige stillinger. Jeg viste til eksempelet med datteren til min nabo som studerte i seks år og ble advokat, men som likevel ikke tjener mer enn 20 CUC (20 dollar) i måneden. De var enige i at det kanskje kunne stemme. Jeg merket fort at de snakket utfra et privilegert ståsted, de var unge, pene, hadde jobb på et stort, sentralt og populært hotell og hadde dermed antageligvis ikke noe særlig erfaring med å faktisk ikke ha penger. Et av de bedre begrunnede poengene de hadde var at hvorfor skulle alle andre jobbe, mens *los jineteros* tjener på at andre jobber i form av de også mottar «*la libreta*», rasjoneringskortet som sørger for at alle har litt mat, et felles gode for alle i samfunnet. Det at *jineteros* ikke bidrar til å betale skatt slik at alle skal kunne motta *la libreta* kan være en forklaring på hvorfor flere har negative holdninger til *jineterismo* og *los jineteros*. Det er også kanskje fort gjort å se det på denne måten når man er i en godt betalt jobb og dermed står i en bedre økonomisk situasjon enn det de fleste *jineteros* gjør.

Min gode nabo på ett av stedene jeg bodde var en dame jeg ble godt kjent med. Da min egen familie kom på besøk fra Norge, ordnet jeg overnatting til dem i hennes *Casa Particular*. Vi har også anbefalt henne til venner og bekjente som har fortalt oss at de skal ta turen til Cuba og Havanna og vil ha tips til steder å bo. Et bekjent par dro derfor til Cuba og siktet seg inn mot å bo hos mine naboer. En venn av meg, som ikke blir sett på som *jinetero*, som jobber på en relativt fin restaurant på Malecón, skulle sende med dem en gave tilbake til familien min i Norge. Paret hadde derfor

fortalt at de ventet på en av mine venner som skulle komme med denne gave til oss, men deres *Casa Mama* var svært skeptisk til å la han komme opp, inn og hjem til seg fordi han var en cubaner *de la calle* («fra gaten»). Da han kom og banket på døren var det hun som åpnet. Han er en høy «mulatt» og vil av mange bli ansett som veldig pen og min nabo ble straks sjarmert og overbevist med en gang hun så han. Hun tok dermed varmt imot ham og det ble hyggelige samtaler og alle var svært fascinert av ham. Det at han først ble forklart som en vanlig cubaner som jobbet borti nabolaget, gjorde at folk var automatisk skeptiske til å slippe han til. De slipper vanligvis aldri inn fremmede og iallfall ikke «folk fra gaten». Kun basert på sitt utseende ble han med en gang godkjent som en «god cubaner» og fikk lov til å entre huset. Dette viser hvordan utseende og væremåte påvirker i hvor stor grad en blir sett på som en av *los negros en la calle*. På flere måter kan man si at en cubaner alltid blir ansett å være «skyldig til motsatte er bevist» og de blir alltid betraktet som «dårlige cubanere» til motsatte blir bevist.

4.9 El amor verdadero (Ekte kjærlighet)

Det blir skrevet en rekke tekster om sexturisme på Cuba, men også noe som kalles romanseturisme (Babb 2010:95). På grunn av fokuset på sexturisme og romanseturisme vil både cubanere og utlendinger som faktisk forelsker seg alltid bli satt spørsmål til, også fra akademisk side. På mange måter blir de fratatt rett til ekte kjærlighet og et ekte følelsesliv, og det vil ofte bli stilt spørsmål til personens intensjoner og fortjenester i de aller fleste forhold han eller hun er involvert i. Babb (2010:102) skriver at mange mørke cubanske kvinner som er involvert med eller i et forhold til en utlending vil bli sett på som *jineteras* og på den måten automatisk kobles til sexturisme, mens hvitere cubanske kvinner blir oftere koblet til romanseturisme. Dette viser hvordan folks tanker om en persons motiver i forhold til turister ofte er knyttet til hudfarge.

Kjærlighet er ikke et veldig stort samtaleemne blant *jineteros*, og det virker som om *los jineteros* føler at de må velge mellom å arbeide eller å velge kjærlighet, altså enten velge seg og sine mål som *jinetero* eller velge sine personlige og private følelser. Kanskje de selv også, etter flere års arbeid med turister og turisme, ikke helt klarer å skille mellom eller bestemme seg for om de ønsker å dra fordeler av en utenlandsk kjæreste eller om de ønsker ekte kjærlighet. Dette kan også forklare hvorfor det er så lite snakk om ekte kjærlighet blant *los jineteros* selv. Kanskje de også sliter med å vite hva de helst vil. Vil de finne en de kan elske eller vil de finne en som kan gi dem muligheten til å leve et enklere, rikere og mer selvstendig liv? Eller har de troen på at de kan finne begge deler

i en person? Når de snakker om sine kjærester, som ofte er fra utlandet, virker det som om det er en slags felles forståelse for hva forholdet er innad i gruppen. Dersom en av dem har fått seg en kjæreste og forteller folk rundt seg om sin kjæreste som han bryr seg mye om, vil de andre også snakke om ham og kjæresten som et par basert på kjærlighet og ikke økonomiske gevinster. Dette er på mange måter *los jineteros* måte å støtte hverandres forhold på. De vil, så godt de klarer, støtte opp under sin venn sitt valg av partner og ønsker å være med på å legitimere forholdet deres.

Jeg har kun truffet en person som har fortalt meg at han er sammen med en jente fra Canada fordi han ønsker å komme seg ut av Cuba og at hun er enkel å ha med å gjøre og villig til å gifte seg med han. Jeg vet ikke om hun er med på noen slags avtale eller om det fra hennes side er kjærlighet. Daigle (2015:148-149) nevner flere akademikere som har skrevet om *jineteras* og at de mener at disse kvinnene etterhvert mister evnen til å bli forelsket og å falle til ro med et forhold. Hun argumenterer for at dette er fordi disse kvinnene, *las jineteras*, vanligvis entrer en relasjon for økonomiske grunner og materielle begjær. Jeg vil ikke si meg enig i dette argumentet, fordi jeg mener det vil være en generalisering og at det vil være individuelle ulikheter. Det innebærer en forenkling hvor *jineter*s* blir fratatt rett og «evne» til følelsesliv basert på sitt «yrke». Daigle nevner også en akademiker som argumenterer for at siden *las jineteras* leter etter partnere basert på partnerens mulighet til å tilby materielle goder, vil deres kapasitet for forhold svekkes. I disse argumentene blir det også sett totalt bort fra individ og egen forståelse og forklaring på hvorfor de gjør som de gjør. *Jineteras* blir beskyldt for å prostituere seg kun for egen streben etter materielle goder de ellers ikke vil ha tilgang på (Daigle 2004:149). Det er tydelig at det er mye fokus på enkelte av målene til *jineter*s* uten å ta hensyn til at det er ulike individer og at de forskjellige har forskjellige bakgrunner, mål og begrunnelser. Det blir derfor ikke vist til at disse menneskene kan oppnå noen form for gevinst og samtidig føle noe for partneren eller personen de har en relasjon til. Det ene behøver ikke å utelukke det andre. *Los jineteros* og *las jineteras* blir her fratatt både autonomi og agens.

4.10 Kapittelsammendrag

I dette kapittelet har jeg vist hvordan *los jineteros* bruker stereotypier om seg selv som cubanere til sin fordel i jakten på turister, og hvordan de dermed tar i bruk turistens ønske om å oppleve «ekte» cubanere og det «ekte» Cuba. Her har jeg tatt for meg deres egne stereotypier om «det cubanske», om seg selv, stereotypier om de besøkende turistene og turistenes stereotypiske ideer av Cuba og

Havanna. Forskjellige roller de spiller ovenfor turistene bragte meg videre inn på hvordan de opplever rollekonflikter nettopp fordi de streber for å oppnå den perfekte balansen mellom det cubanske, det som tiltrekker turisten, men også å være vestlig og «lik» nok. Deres rollekonflikter har jeg forklart ved bruk av Goffman (1992). Videre har jeg gått inn på og forklart hvordan mange unge mennesker, spesielt *los jineteros*, sliter med et dårlig rykte og hvordan stereotypier om cubanere er til hinder for mange unge cubanere i forhold til arbeidsmarkedet. Her har jeg forklart, blant annet ved bruk av Daigle (2015), hvordan «svarthet» defineres ut ifra flere andre faktorer enn kun en persons hudfarge. Avslutningsvis har jeg forklart og beskrevet hvordan *los jineteros* forholder seg til kjærlighet, og hvordan stereotypier om dem og faglitteratur fokuserer mer på økonomiske gevinster i deres forhold og ikke på kjærlighet. På mange måter blir de utelukket fra diskusjoner om faktisk og ektefølt kjærlighet ovenfor sine utenlandske partnere, spesielt hvis cubaneren er mørkhudet. Hvis en ser på det på denne måten kan man på mange måter si at *los jineteros* og *las jineteras* fratras muligheten til å faktisk elske.

5 Avsluttende ord

Denne oppgaven bidrar til debatten om cubanernes dagligdagse liv i dagens Cuba. Den bidrar til en større forståelse for hvordan en stor gruppe unge cubanere opplever det å klare seg i det nåværende økonomiske og politiske bildet, og hvordan økende turisme påvirker deres ønsker og drømmer for egne liv og egne fremtider. Jeg har i stor grad valgt å se bort fra det klassiske studiet om Cubas sexturisme og har heller valgt å gå dypere inn i enkelte *jineteros* liv og sett på hvordan de opplever seg selv og de andre rundt seg, både andre *jineteros* og turistene de forholder seg til. I denne studien vil en kunne se at de unge cubanerne på gaten i Havanna, lever i et komplekst samfunn der mange faktorer spiller inn for hvordan de lever livene sine. På den ene siden kan en søke forklaringer i den historiske cubanske politikken og økonomien, som i stor grad gir en dyp forståelse for og forklaring av dagens bilde av Cuba. På den andre siden kan en se på globalisering og turisme som en annen årsak som også bidrar til og bygger oppunder mange cubaneres drømmer og ønsker for sine egne liv og framtidsutsikter.

Jeg vil påstå at denne studien bidrar til en holistisk, grunnleggende og bred skildring og belysning av unge cubaneres opplevelser av deres virkeligheter i møtet med nåtidens politiske bilde, både innenriks og utenriks.. Jeg ønsker at leseren sitter igjen med en forståelse av den viktige og komplekse historiens innvirkning på Cuba i dag med tanke på overvåkingssamfunnet, rasismens fremdeles gjeldende referanse og den gjennomsnittlige cubaners økonomiske og materielle tilstand. Jeg håper også at en vil se at Castro-regjeringen har gjort svært mye bra for veldig mange cubanere, men at det enda er saker som ikke har blitt tatt tak i. Til slutt håper jeg å ha fått vise hvordan rasebegrepet på Cuba er svært komplekst og på mange måter annerledes enn det klassiske, historiske konseptet. Rase på Cuba, som i mange andre Latinamerikanske land, består av flere faktorer enn hudfarge, blant annet økonomisk og sosial kapital. Jeg har også forklart og vist hvordan en cubaner kan ansees som «svartere» eller hvitere basert på enten mangelen av eller besittelsen av økonomisk, kulturell eller sosial kapital og at alle disse faktorene kan påvirke hvordan cubanere blir behandlet i møtet med landets arbeidsliv, spesielt turistindustrien.

Det har vært en svært spennende og lærerik prosess å skrive denne oppgaven. Jeg tror mange vil kunne lese den og lære mye, men også at de som selv har fått oppleve Cuba og Havanna vil kunne kjenne på gleden og varmen knyttet til Cuba som jeg har prøvd å formidle gjennom oppgaven - en glede og varme jeg selv har forsøkt å ha med meg i skriveprosessen og inn i oppgaven. Jeg håper

også at leseren kan sitte igjen med en forståelse av at *los jineteros* ikke nødvendigvis er akkurat slik de ofte har rykte på seg å være, men at alle er individer med sine særegne kvaliteter og personligheter som strekker seg langt forbi det å kun være en *jinetero* eller en *jinetera*. Jeg håper rett og slett at leseren sitter igjen med noe som kan kjennes som en erfaring av det å befinne seg i og å få oppleve Havanna på en slik måte som jeg har fått gjort.

Til sist vil jeg, med hele mitt hjerte, ønske alle mine cubanske venner som nå befinner seg utenfor Cuba, masse lykke til. Og ikke minst til de som enda er igjen – *buena suerte!*

Tusen takk til alle, thank you all, gracias a todos

6 Referanser

- Babb, Florence E. 2010. *Sex and sentiment in Cuban tourism*. *Caribbean Studies* 38, no. 2
Institute of Caribbean Studies: Florida
- Bonanno, Justin N. 2018. Capital as the lens that Bourdieu Pierres through: Public relations, social theory, and rhetoric. Duquesne University: Public Relations Review
- Boşcu, Paul 2017. *Colonization of Cuba, The Spanish Empire colonizes Cuba*. History Lapse
Tilgjengelig fra: <https://en.historylapse.org/colonization-of-cuba>
- Cabezas, Amalie L. 2004. *Between Love and Money: Sex, Tourism, and Citizenship in Cuba and the Dominican Republic*, i *Journal of Women in Culture and Society* 29, no. 4. California: University of California
- Clealand, Danielle P. 2013. When ideology clashes with reality: racial discrimination and black identity in contemporary Cuba. Volume 36, 2013 – Issue 10, i *Rethinking Race, Racism, Identity, and Ideology in Latin America*. Ruthledge: Ethnic and Racial Studies, 36:10, 1619-1636
- Cohen, Anthony P. 1994. *Symbolic Construction of Community*, i *Culture, identity and the concept of boundary*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid
- De la Fuente, Alejandro 2011. *Report on Race, The Resurgence of Racism In Cuba*, i *NACLA Report on the Americas*. Ruthledge: Taylor & Francis
- Daigle, Megan 2015. *From Cuba with love: Sex and money in the twenty-first century*. Oakland, California: University of California Press
- FN-SAMBANDET 2016. *Cuba*
Tilgjengelig fra: <https://www.fn.no/Land/Cuba>

Goffman, Erving 1992. *Vårt rollespill til daglig: En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax Forlag A/S

Guevara, Ernesto Che og David Deutschmann 2003. *Che Guevara Reader: Writings on politics and revolution*. Melbourne: Ocean Press

Kirk, Emily J. 2011. *Setting the agenda for Cuban sexuality: The role of Cuba's CENESEX* I Canadian Journal of Latin American & Caribbean Studies. Kingston

Lattas, Andrew 1996. Introduction: mnemonic Regimes and Strategies of Subversion, i *Articulations of Memory: The politics of Embodiment, Locality, and the Contingent*. Sidney: Wiley på vegne av Oceania Publications

McNay, Lois 1994. *Foucault: A critical introduction*. Cambridge: Polity Press

Vallant, Armando 2001. *I am not a jinetero*, i International Journal of Qualitative Studies in Education. London: Routhledge